

2024 tél

MADÁRTÁVLAT

MADÁRTAN

4 Telepesen fészkelő madarak VII. – Vetési varjú

HÍREK

7 Álmodtunk egy nagyot! – Álmodjon velünk Ön is!

MME 50

8 A Madárgyűrűző és Vonuláskutató Szakosztály első 50 éve – II. rész: történeti áttekintés

MADÁRTAN

14 Az Ornis Hungarica folyóirat nemzetközi sikere

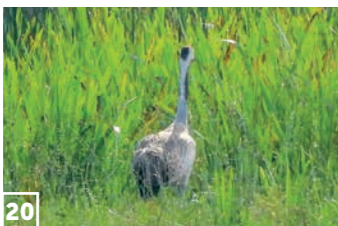
MME 50

16 Természetvédelem a Fővárosi Állat- és Növénykertben

FAUNISZTIKA

20 A daru újabb igazolt fészkelési adata 2024-ben a Marcal mentén

MADÁRTÁVLAT – madártani és természetvédelmi folyóirat

XXXI. évf. 4. szám, ár: 890 Ft (MME-tagoknak térítésmentes)

KIADJA: Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) közhasznú társadalmi szervezet „A madárbarát Magyarorszáért!”

1121 Budapest, Költő utca 21., Tel.: (06-1) 275-6247 · Fax: (06-1) 275-6267 · www.mme.hu

FŐSZERKESZTŐ: Orbán Zoltán

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: Schmidt Egon 1994–1995

KORÁBBI FŐSZERKESZTŐK: Péchy Tamás 1996–2004; Ujhelyi Péter 2004–2011, 2013–2018; Orbán Zoltán 2012, 2018–

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: Halmos Gergő, Haraszthy László, Orbán Zoltán, Vásony Petra

NYELVI KORREKTOR: Szűcs Katalin

TERVEZÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Kitaibel Bt.

SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: Bányai Lászlóné

TERJESZTÉS: Bányai Lászlóné és Skrionya Barbara

FELELŐS KIADÓ: Halmos Gergő MME ügyvezető igazgató

NYOMTATÁS ÉS KÖTÉS: EPC Nyomda – Budaörs

FELELŐS VEZETŐ: Mészáros László ügyvezető

ISSN 1217-7156

A címlapon: őszapó (fotó: Koncz-Bisztricz Tamás)

HÍREK

22 MME hírek – 2024. július–szeptember

MADÁRGYŰRÜZÉS

32 Érdekes madármegkerülések

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

36 Érdekes madárfészkelések

FAUNISZTIKA

40 Érdekes madármegfigyelések

CSIPOGÓ

43 Harc a túlélésért: dögevők a láthatáron

MME BOLT

47 Megjelent a Magyarország harkályai hiánypótló könyv!

A JÖVŐ KÖZPONTJA

Egyesületünk 50. évének a vége felé közeledünk. A jubileumi év során számos esemény keretében összegeztük és ünnepeltük meg a fél évszázados munka eredményeit – utolsóként, de nem utolsósorban az idei Tatai Vadlúd Sokadalmon –, illetve használtuk fel ezeket a lehetőségeket is a madár- és természetvédelem ügyének további népszerűsítésére. De az év során nemcsak visszatekintettünk, de – szó szerint – elkezdjük építeni a következő 50 évet is.

Évekkel ezelőtt megálmodtunk egy madártani és természetvédelmi központot, ahol lehetőség nyílik ismeretterjesztésre, képzésekre és a szakmai munka koordinálására egyaránt. Mindezt egy olyan helyen képzeltük el, amely a fővárosban van, de természetes környezetben, hogy a városi lakosság minél szélesebb körét érhesse el természetvédelmi üzeneteinkkel, és tudjunk élményt és tanulási lehetőséget biztosítani. Hosszas keresgélés után Budapest III. kerületében, a Mocsáros természetvédelmi terület közvetlen szomszédságában találtuk meg a helyszínt. A korábbi autós gyakorlópályát megvásároltuk a fővárostól, és a pannon gyepek védelmét célzó LIFE integrált projekt keretében támogatást is nyertünk az itteni információs központ létrehozására. Ezt kiegészítve a támogatóinktól kapott forrásokkal, többek között a tagjainktól kapott örökségekkel, már bele mertünk vágni az álom megvalósításába. Ahhoz, hogy a központ építését be tudjuk fejezni, további támogatók bevonására van szükség (lásd a 7. oldalon), de már közel járunk a célunk megvalósításához!

Hosszas előkészítés után idén ősszel megtörtént az első kapavágás, és reményeink szerint az MME életének 51. évében már használatba is vehetjük az új központot. Az külön öröm, hogy egyrészt az év során a főváros vezetésével benyújtott,

konzorciumi partnereinkkel közösen megfogalmazott Biodiverze City LIFE program is támogatást nyert el, amelynek keretében többek között a Mocsáros természetvédelmi terület élőhelyeinek helyreállítása és javítása is megvalósul, másrészt 2024. március 27-én a Fővárosi Önkormányzat közgyűlése a természetvédelmi terület méretét kiterjesztette a korábbi háromszorosára, 75 hektárra.

Amikor elkezdtek megálmodni a központot ezen a helyszínen, még tiszteletbeli elnökünk, Schmidt Egon is közöttünk volt, és lelkesen támogatta a terveket, hogy szeretett szervezete az általa is féltett múltéhoz méltó helyszínen építhesse a következő fél évszázad madártani és természetvédelmi munkáját. Sajnos Egon bátyánk nem érte meg a munkálatok megkezdését, és már csak az égből óvhatja további lépéseinket. Az MME elnöksége fontosnak tartja, hogy az új központ egyrészt bemutassa és továbbvigye az MME első 50 évének eredményeit és hagyományát, másrészt eljuttassa a természetvédelem üzenetét a jövő generációkhoz úgy, ahogy azt tiszteletbeli elnökünk, Schmidt Egon is egész életében tette, ezért a központot róla fogjuk elnevezni.

Kérjük minden tagunkat és támogatónkat, hogy álljon a terünk mellé, és támogassa azt lehetőségei szerint, hogy együtt vehessük birtokba és népesítsük be programokkal a Schmidt Egon Madártani és Természetvédelmi Központot. Tegyük közösen a természetvédelem szimbolikus helyszínévé, és létrehozásával, valamint az ide megálmodott programokkal, eseményekkel egyben ösztönözzük a jövő természetvédőinek sokaságát természeti örökségünk megóvására!

*Halmos Gergő
ügyvezető igazgató*

Telepesen fészkelő madarak VII. VETÉSI VARJÚ

Telepesen fészkelő madarainkról készült sorozatunk utolsó fejezete egy sokat vitatott madárról szól. Egy évszázadra nyúlik vissza a vita arra vonatkozóan, hogy a vetési varjú hasznos-e, vagy káros, sok van belőle, vagy kevés. Ma már a hasznos és káros fogalmakkal nem illetjük az egyes fajokat, mert ezt a megközelítést régen túlhaladta az élet.

A fajokra ugyanis ma elsősorban az ökológiai rendszerekben betöltött szerepük alapján tekintünk, illetve természetvédelmi szempontok alapján értékeljük azokat. Ez a megközelítés nem zárja ki azt, hogy egyes fajok jelentős mértékű és főleg rövid idő alatt bekövetkező – néha robbanásszerű – állománynövekedését minden esetben kedvező folyamatnak tekintsük.

TÉNYEK ÉS VÉLEMÉNYEK

A múltbeli hasznos kontra káros megítélés azon túlmenően, hogy nem az élő rendszerek követő kategorizálás, számtalan esetben mendemondákra vagy érzelmekre alapozott. Az etetőről cinegét elragadó karvalyt károsnak tekintették, mert a hasznos (kedves) cinegét elejtette. Nem gondoltak arra a nyilvánvaló tényre, hogy a karvaly és persze más ragadozók is létfontosságú szerepet töltenek be szelekciójukkal, állományszabályozásukkal. Mai ismereteink szerint egyenesen megmosolyogtatók azok a korabeli megállapítások, amelyek egyes fajok megítélésére vonatkoztak. Számos faj esetében tevékenységük alapján határozták meg, hogy az káros vagy hasznos.

A vetési varjú esetében is ez volt a helyzet hosszú időn keresztül. A mezőgazdasági területeken például a szántó traktor

Vetésivarjú-telep (fotó: Haraszthy László)

Vetési varjak gyepen táplálkoznak (fotó: Orbán Zoltán)

után seregglő és pajorokat összegyűjtő varjakat hasznosnak tartották – érthető módon –, majd amikor ugyanezek a varjak a termésérés idején megdézsmálták a kukoricacsöveket vagy a napraforgótányérokat, akkor irtandóvá váltak, azaz károsak lettek. Ez a megítélés vonatkozott jó néhány további fajra is, a seregélytől a szürke gémen át egészen akár a kerecsensólyomig terjedően.

AGGASZTÓ ÁLLOMÁNY-ÖSSZEOMLÁS

A vetési varjak hazai állományára vonatkozóan hosszú ideje rendelkezünk viszonylag pontos adatokkal. 1980-ban 254 ezer pár fészkelte Magyarországon, amelyet a tudatos mérgezésekkel egy évtized alatt sikerül 30-35 ezer párra lecsökkenteni, de ezzel a fogatkozás még nem állt meg. A vetésivarjú-gyérítéseket a szelektív F1-es hatóanyaggal injektált tojásokkal vadászok végezték, annak ellenére, hogy Kalotás Zsolt akkoriban végzett vizsgálatai egyértelműen bebizonyították, hogy a vetési varjak apróvadra gyakorolt hatása szinte kimutathatatlan volt. Mivel az F1-tojások hatóanyaga az elfogyasztásuk után csak napokkal később fejte ki a hatását, a varjakban nem „tudatosulhatott”, hogy mi okozta pusztulásukat, ezért az ezzel szerrel végzett mérgezés rendkívül hatékony volt. Ekkoriban a levágott varjúlábakért lődíjat fizettek a vadászoknak, az állam ezzel támogatta ezt a megmagyarázhatatlan pusztítást. Újabb egy évtizeddel később, az ezredfordulón már csak 20-23 ezer pár költött Magyarországon (ezért is kellett a fajt védetté nyilvánítani – a szerkesztő megjegyzése).

A FAJ HELYZETE NAPJAINKBAN

Napjainkban az állomány lassú növekedést mutat, és újra elérte a 35 ezer párt. Ennek ellenére helyenként hisztérikus megnyilvánulásokat hallunk az állomány nagyságára és az általuk okozott kár mértékére vonatkozóan. Az ilyen véleményeket harsogók legtöbbször csak a településük határában vagy magán a településen lévő varjútelepet ismerik, miközben

A vetésivarjú-állomány drámai, 90% körüli megfogyatkozását a madarak folyamatos irtása okozta,...

fogalmuk sincs arról, hogy az általuk elfogadhatatlan mennyiségűnek, „túlszorodottnak” stb. minősített vetésivarjú-állományunk 40 évvel ezelőtt a mai nyolcszorosa volt. Ezek alapján joggal állapíthatjuk meg, hogy nem a vetési varjú, hanem a társadalom hozzá való viszonya változott.

ERŐSÖDŐ VÁROSIASODÁS

Az eredetileg a mezőgazdasági tájban fészkelő varjakat elkezdtek onnan elűldözni, aminek az lett a következménye, hogy egyre több helyen beköltöztek a településekre. Az 1979-ben végzett felmérés során az ismert telepek közül 140 volt lakott területen, és 116 a mezőgazdasági tájban, illetve kisebb számban zárt erdőben. A városokban fészkelő varjak hangoskodásukkal és szennyezésükkel zavarják a lakosokat. Legyünk őszinték, egy lakótelepen, az emeleti ablakok magasságában fészkelő varjak fiókáinak heteken keresztül hajnali károgása nem lehet kellemes. De ha a mezőgazdasági területeken és a településeken is üldözik a varjakat, akkor azok hol alakítsák ki telepeiket?

Sokan a téli seregek alapján vonják le a téves következtetést a vetésivarjú-állomány nagyságára vonatkozóan. A vetési varjak nemcsak költési időben vagy táplálékkeresés közben csoportosulnak, hanem a költési időszakon kívül is. Egy-egy alkalmas éjszakázóhelyen nagy távolságról érkező madarak gyűlnek össze, és ilyenkor valóban akár tömegesek is lehetnek. A hozánk keletről érkező varjúseregek csak késő ősztől tavaszig állomásoznak nálunk. Gyűrűzési adatokkal igazolt tény, hogy a téli időszakban jelölt vendég varjak tavasszal visszatérnek Kárpát-medencén kívüli költőhelyeikre, vagyis a Kárpát-medencei vetésivarjú-állomány mentes a bevándorlásoktól!

A VETÉSI VARJAK MÁSOKNAK IS ÉPÍTENEK FÉSZKET

A Magyarországon költő varjufélék – szarka, holló, dolmányos és vetési varjú – szorgalmas fészkeképítő. A baglyok és a sólyomfélék viszont nem építenek fészket, ezért ahhoz, hogy azok is tudjanak fiókat nevelni, üres fészkeket kell találniuk. Ez a páronként települő vörös vércsének és a kabasólyomnak,

...melynek következtében varjak százezrei pusztultak el (fotók: Haraszthy László)

illetve az erdei fűlesbagolynak nem okoz problémát, mivel egy-egy dolmányosvarjú- vagy szarkafészek mindenütt megtalálható. A varjufélék fészkeinek egy része a következő év tavaszán még elég jó állapotban lehet ahhoz, hogy azokban ezek a madarak sikeresen költsenek. Mindkét faj korán kezd költöni, ezért szabadon válogathat az üres fészkekben.

A KÉKVÉRCSE-TELEPEK EGYETLEN FÉSZKEGAZDÁJA

Nincs azonban ilyen könnyű helyzetben a kék vércse. Ez a kis termetű sólyomféle ugyanis telepesen költ, ezért számára létfontosságúak a vetésivarjú-fészkeletepek, hiszen nincs másik olyan madárfaj Magyarországon, amely számukra telepes költési lehetőséget kínál. Ráadásul ahhoz, hogy megfelelő méretű – önvédelemre képes – kékvércse-telep tudjon kialakulni, az általuk elfoglalt vetésivarjú-telep sem lehet túlságosan kicsi. A varjaknak, amikor új helyen telepednek meg, általában csak néhány tucat párból áll a kolóniájuk, amely azután – ha a körülmények kedvezőek számukra – fokozatosan növekedhet. Az 1970-es évek végén, a 80-as évek elején a Hortobágyon még léteztek több ezer páros vetésivarjú-telepek

Vetésivarjú-fészkek kikelő...

is! A kék vércse – a túzok, a parlagi sas, a kerecsensólyom, a parlagi vipera stb. mellett – az egyik legjelentősebb természeti értékünk. Bár hazánk élővilága meglehetősen gazdag, kis területünk miatt kevés azon fajok száma, amelyeknek európai léptékben is meghatározó állománya él Magyarországon. E fajok egyike a kék vércse, mely elsősorban a Tiszántúlon, kisebb mértékben a Duna–Tisza közén és szórányosan a Dunántúlon találja meg optimális életfeltételeit.

A vetési varjak érzelmi alapon folytatott irtása megmutatta, hogy milyen szoros összefüggés van telepeik megléte és a kék vércsék fennmaradása között. A varjútelepek felszámolása oda vezetett, hogy 2006-ban már csak 600-700 pár kék vércse költött Magyarországon, miközben az 1980-as években még 2000 pár feletti volt a hazai állomány. A vetésivarjú-telepeken azonban más fajok is rendszeresen jelen vannak. Az 1979-ban végzett felmérés szerint a vetésivarjú-telepek 30%-ában erdei fülesbagoly, több mint 20%-ában pedig vörös vércse is költött, sőt a telepek 5%-ában géme is tanyát ütöttek. Rajtuk kívül kabasólyom, macskabagoly, egerészölyv és héja is megtelepedett a varjak társaságában.

...és már jól fejlett fiókákkal (fotók: Haraszthy László)

MI LEHET A MEGOLDÁS?

A vetési varjúval kapcsolatos közelmúltbeli megnyilatkozások és intézkedések leginkább érzelmi alapon történtek. Véget kell vetni ennek, és szakmai alapon, objektíven szükséges a kérdést kezelni. A lakott területeken megtelepedő vetési varjak bizonyos körülmények között – például lakótelepeken – okozhatnak megoldhatatlan problémát. Ugyanakkor a városi temetők szélébe, vasúti töltések mellé stb. települők senkit sem zavarnak. Azt azonban le kell szögeznünk, hogy bármilyen beavatkozás csak a tojásrakás megkezdése előtt lehet elfogadható, a fiókás fészkek elleni fellépés viszont megengedhetetlen.

Az agrártájban lévő telepek nagyobb része senkit sem zavar, csakúgy, mint a folyók menti erdőkben fészkelők sem. Ezekben a helyeken semmiféle zavarásnak, szabályozásnak nincs helye. De mi legyen azokkal a telepekkel, amelyek olyan szántóföldi környezetben alakulnak ki, ahol a vetési varjú kártételére érzékeny kultúrák (kukorica, napraforgó) rendszeresen előfordulnak?

Kalotás Zsolt vizsgálatai során az is bebizonyosodott, hogy a tavaszi veteményekben (napraforgó, kukorica) csak akkor okoznak károkat a szomszédságában levő vetésivarjú-telep lakói, ha az időjárási tényezők április végén erre hajlamosítanak, például ha a kukorica-csiranövény kétleveles kora előtti időszakban hűvös és csapadékos az időjárás, és ezzel együtt a talajfelszínen megszűnik a rovarmozgás. Ilyen esetben a tanulékony madarak valóban ráállnak a vetett kukoricásra, és kiássák a magokat. A kelő napraforgó esetében pedig nem beszélhetünk varjúkárról, mert mire a napraforgó-csiranövény előbújik, a napraforgómag azon része, amely a varjak számára táplálékot jelenthetne, már a csiranövénnyel zölden a felszín felett van. A varjak csak a felületesen vetett napraforgómagot, azaz a felszínen levő szemeket szedik össze. A költési időszakban a varjak a fehérjében gazdag állati táplálékot részesítik előnyben.

A gazdálkodóknak el kell dönteniük, hogy mi a fontosabb számukra, a vetésivarjú-telep lakói által összegyűjtött temérdek károsító ingyenes elpusztítása vagy a vetésekben és a természetben okozott esetleges kár. A kialakult telepek közvetlen környezetében a kárérzékeny kultúrák vetésének elkerülésével a konfliktusok elkerülhetők.

Ott, ahol a termelés miatt egyenesen nemkívánatosnak minősítik a vetési varjakat, a szemléletváltáson túl az agrártámogatási rendszer érzékenyítésével lehet biztosítani fennmaradásukat. Magyarországon számos természeti érték megőrzése érdekében kidolgozott és a gyakorlatban is sikeresen kipróbált agrár-környezetvédelmi programelem járult már eddig hozzá ahhoz, hogy például a túzok, a kék vércse és más fajok fennmaradását segítse. Miért nem lehet valami hasonló rendszert működtetni a vetési varjak megőrzése érdekében?

A sokszereplős varjúkérdés csak úgy kezelhető, ha értelmes párbeszéd alakul ki a lakosság, az érintett önkormányzatok, a gazdálkodók és a természetvédelmi szakemberek között. Ahhoz, hogy mindenki számára elfogadható megoldást találjunk, az összes érintett részéről kompromisszumra van szükség. A vetési varjú védettségének feloldása és tömeges kilövése, a fészkes fák kivágása vagy lecsonkolása, a lakott területen megtelepedett vetési varjak riasztása a költési időszakban viszont nem tekinthető megoldásnak.

Haraszthy László

ÁLMODTUNK EGY NAGYOT!

Álmodjon velünk Ön is!

Az MME tagjaként tudja, mennyire fontos napjainkban a természet védelme, mennyire sok múlik azon, hogy megtegyük-e azokat a lépéseket, amelyek a jövőnkét biztosítják. Ebben a munkában a madarak az iránymutatóink, amikor őket védjük, az élet teljességét óvjuk.

Most lépünk egy nagyot előre! Tartson velünk, hogy 2025-ben megépülhessen a Schmidt Egon Madártani és Természetvédelmi Központ, ahol mindez még inkább közkinccsé válik.

Képzeljünk el közösen:

- egy természetközeli, madárcsicsergős, békabrekegős, birkabégetős, mégis modern környezetet, ahol számos érdekesség, sokoldalú tudásanyag, tanulási és kikapcsolódási lehetőség várja tagjainkat és a természetvédelem iránt érdeklődőket;

- egy helyet, ahol gyerekek és felnőttek egyaránt megismerhetik a természet titkait, részt vehetnek képzéseken, szakkörökön, kiállításokon, hogy a jövő generációja már a környezetre jobban odafigyelő, azt óvó világban élhessen;

- egy kertet, ahol bárki kikapcsolódhat, ahol gyerekek és felnőttek egyaránt játszva tanulhatnak és ismerhetik meg az MME nélkülözhetetlen munkáját;

- egy épületet, amely egy természetvédelmi terület szomszédságában áll, és 50 év közös munkával szerzett ismeretanyagának nyújt méltó elhelyezést és bemutatási helyszínt.

A központ Schmidt Egon Kossuth-díjas ornitológus, író, alapító tagunk és örökös tiszteletbeli elnökünk nevét fogja viselni, tisztelegve társadalmi és természettudományos munkássága előtt, gondozva és továbbvívva azt a tudást és természetszeretetet, amelyet örökül hagyva ránk ő is átadott írásaiban, műsoraiban és mindazoknak, akik személyesen ismerhették.

A megvalósítás jelentős költségekkel jár, és minden követ megmozgatunk, hogy ez az álmunk 2025-ben valóra váljon, amihez most tagjaink csatlakozását is kérjük! Önre is számítunk, csak együtt tudjuk megvalósítani!

Legyen részese ennek az álomnak, és támogassa a jövőt, a tudást, a madarak és a természet védelmét!

Minden adomány számít! Az MME 11712004-20249829 számlaszámára való utalással tud segíteni, kérjük, a közleménybe írja be, hogy „központ”; kártyával és online ezzel a QR-kóddal tudja támogatni a központ létrejöttét. Köszönjük, hogy együtt álmodhatunk!

Madárbarát üdvözléssel:

Dr. Halmos Gergő
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
ügyvezető igazgató

A MADÁRGYŰRŰZŐ ÉS VONULÁSKUTATÓ SZAKOSZTÁLY ELSŐ 50 ÉVE

II. rész: az elért eredmények röviden

A 116 éves hazai madárgyűrés legutóbbi öt évtizede alatt az Actio Hungarica-táborokban, a madárgyűrés állomásokon, kutatási és természetvédelmi projekteken vagy az egyéni gyűrészek során gyűjtött adatokból számos elemzés, publikáció, beszámoló született. További eredménynek tudható be az is, hogy a terepi munka során megszámlálhatatlan érdeklődő láthatta közelről a vadon élő védett és fokozottan védett madarakat, ismerhette meg a madárfajokat, a madárvonulást, és szerezhette hasznos élményeket.

Ebben az írásban a hazai madárgyűrés 1974 és 2023 közötti 50 éves időszakának legfontosabb eredményeit mutatjuk be. Ez természetesen nem lehet teljes, arra egy könyv sem lenne elég. A 2009-ben a hazai madárgyűrés kezdetének 100 éves évfordulója alkalmából megjelent *Magyar madárvonulási atlasz* (Kossuth Kiadó) 2006-ig mutatta be az egyes madárfajokról gyűjtött adatok eredményeit az akkor a madárgyűrés adatbankban tárolt 3,8 millió adatrekord alapján. Az azóta eltelt közel két évtizedben tovább folyt az adatgyűjtés, és 2023 végére már több mint 8 millió adatrekordot tartalmazott az adatbank, amely újabb eredményekkel gazdagította a tudásbázisunkat. Mindezt már nehéz egy könyvben publikálni, ezért 2016-ban elindítottuk az MME Monitoringközpontjának és Madárgyűrés Központjának adatvizualizációs weboldalát, a Magyarország madarait (mme.hu > Tudástár >), ahol madárfajonként böngészhetők a legfontosabb madártani eredményeink. A madárgyűrés adatbankban jelenleg összesen 8,3 millió adatrekord van, amelyeknek 97%-a 1974 után gyűjtött adat. Így ez az összefoglaló szinte a teljes hazai madárgyűrészt reprezentálja.

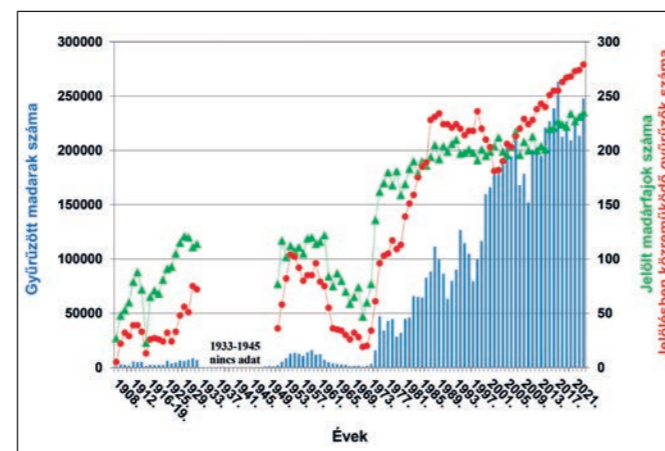
TÖBB MINT 800 GYŰRŐZŐ, 312 FAJ, 6,7 MILLIÓ JELÖLT MADÁR

1974 óta több mint 800 – madárgyűrés-vizsgálóval rendelkező – madárgyűrés jelölte a madarakat, gyűjtötte az adatokat, és több ezer további lelkes madarász segítette a munkát vagy figyelte meg a gyűrés madarait. A múlt században még főleg papírnymtatványokon gyűjtöttük az adatokat, később

számítógépes adatbázisokat építettünk. 2014 óta egy online szoftver, a Tringa (T-ring application) segítségével kezeljük a hazai madárgyűrés adatbankot, amely minden magyarországi madárgyűrés és megkerülés adatot tartalmaz, és viszonylag könnyen készíthetők adatleválogatások, összesítések, térképek és beszámolók.

1974 és 2023 között összesen 312 madárfaj 6 749 054 példányát gyűrészték meg Magyarországon.

Az 50 év alatt jelölt madárfajok közül 13 érte el a százezres mennyiséget. Ezek (csökkenő mennyiségi sorrendben) a következők: füstifecske (666 893 példány), szencinege (525 963

A gyűrészt madarak száma Magyarországon a hazai madárgyűrés kezdeti évtől, 1908-tól 2023-ig (forrás: MME Madárgyűrés Központ)

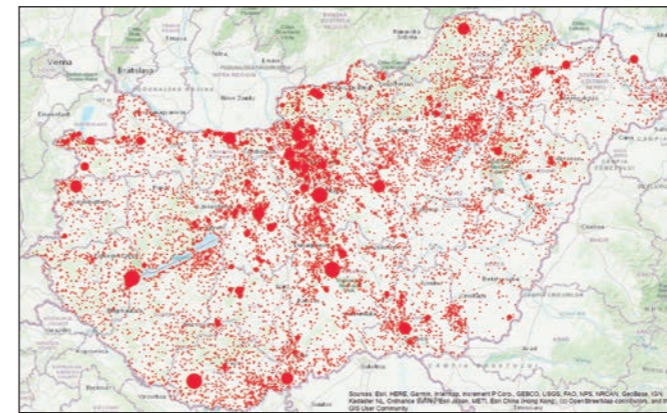
← Kuvikfiókák gyűrés után

pld.), cserregő nádiposzáta (524 209 pld.), foltos nádiposzáta (482 235 pld.), barátposzáta (466 856 pld.), partifecske (446 253 pld.), kék cinege (321 544 pld.), vörösbegy (315 710 pld.), zöldike (237 776 pld.), csilpcsalpfűzike (138 120 pld.), mezei veréb (128 396 pld.), fekete rigó (124 314 pld.) és a csíz (104 863 pld.). Ez a 13 madárfaj teszi ki az összes Magyarországon meggyűrészt madár kétharmadát (66,4%).

Összesen 94 olyan madárfaj van, amelyet 1974 és 2023 között minden évben gyűrészték, és 22 olyan ritka vagy nehezen megfogható madárfaj, amelyet az 50 év alatt csak egy-egy évben sikerült jelölni. Amikor egy madárgyűrés a hazai faunára nézve új vagy ritka madárfajt fog, arról külön leírást és fényképeket is kell készítenie a madárfaj hitelesítéséhez.

MAJDNEM MINDENNAP VOLT GYŰRÉS

Az 50 évben – 94 nap kivételével – majdnem mindennap volt legalább egy gyűrés Magyarországon. A legnagyobb gyűrészes aktivitás július és október között van, az őszi madárvonulási időszakban.

Madárgyűrés területei eloszlása 1974–2023 között (forrás: MME Madárgyűrés Központ)

időszakban, ekkor valamennyi madárgyűrés állomás szinte folyamatosan működik. Ebben az időszakban lehet a legtöbb, javarészt vonuló madarat megfogni és jelölni. Az 50 év alatt voltak kiemelkedő gyűrészes napok, amelyek egy része füstifecske éjszakázóhelyekre behúzó csapatainak sikeres megfogásából adódott. Eddig hét olyan nap volt, amikor országosan 3000 példány fölött gyűrészték. A legkiemelkedőbb 2017. szeptember 30-a volt, ezen a napon 71 madárfaj 4565 példányát gyűrészték meg Magyarországon.

A TÁBOROK ÉS ÁLLOMÁSOK KÖZPONTI SZEREPE

A legnagyobb számban a madárgyűrés állomásokon és az egykori vagy napjainkban is működő gyűrésztáborokban fogják és jelölik a madarakat. Ezek elsősorban függőhálóval megfogott énekesmadarak. A gyűrésztállomások mellett kiemelkedően sok madarat gyűrészték Pest megyében és a főváros környékén, ami elsősorban a madárgyűrészők lakhelyének eloszlását mutatja. Vannak további megyék, területek, ahol kiugróan magas a gyűrészes aktivitás és a gyűrészes helyek száma. Ezek a legtöbb esetben valamilyen projekthez kötődnek. Ilyen például a Jászságban és Kiskunságban és Csongrád megyében a Szalakótavédelmi program, a Tisza felsőbb folyása mentén az Actio

Riparia program, Baranya megyében a gyöngybagoly- és vörösvércse-gyűrészesek vagy a Balaton és a Duna egyes szakaszai mentén, a Soroksári/Ráckevei-Duna partjainál a bütyköshattyú- és vízimadár-gyűrészesek.

FIÓKAGYŰRÉS

A gyűrészesek speciális esete a fiókajelölés. Ezt az adott madárfaj fészkelési szokásait ismerve, nagyon körültekintően lehet csak végezni. Előnye, hogy az adott helyen pontos adatokat rögzíthetünk az adott faj fészkeléséről, valamint megkerülés esetén biztosan lehet tudni a madár korát és azt, hogy hazai fészkelésből származik. Leggyakrabban odúlakó énekesmadarakat jelölnek mesterséges odúban, továbbá nappali és éjszakai ragadozó madarakat, sirályféléket, gémféléket, fehér-gólya-fiókákat a fészkekön. Vannak olyan madárfajok, amelyek gyűrészesét – néhány egyed kivételével – csak fiókakorban végzik. Ezek elsősorban nagy termetű, kifejlett korban nagyon nehezen megfogható madarak, mint például a nappali ragadozók közül a sasok, a holló, fekete gólya, kanalasgém, nagy kócsag, nagy kárókatona stb.

Magyarországon 1974 óta az összes megjelölt madár közül 196 madárfaj 556 678 példányát gyűrészték fiókakorban. Ezek közül a legtöbb szencinege (129 020 példány), örvös légykapó (57 129 pld.) és dankasirály fiókája (51 539 pld.) volt. Tízezer példány fölött jelöltek még (csökkenő mennyiségi sorrendben) füstifecske-, vörösvércse-, szalakóta-, kékcinege-, gyöngybagoly-, fehér-gólya-, kékvércse-, seregély-, mezei- és fekete-rigó-fiókákat.

SZÍNES JELÖLÉSEK

A 20. század utolsó évtizedeiben Európa-szerte nagy lendületet vett a színes jelölések alkalmazása. Hagyományosan a madarak fémgyűrészt kapnak, amelybe a gyűrészt kibocsátó ország

Hollófészkek megmászása fiókagyűrés céljából (fotók: Lukács Katalin Odett)

felirata, az úgynevezett központ-azonosító van (ez a hazai fémgyűrűk esetén BUDAPEST felirat), és mellette az egyedi azonosító, azaz a gyűrűszám. Mindezek még a nagyobb méretű gyűrűk esetén is apró karakterekkel vannak a gyűrűbe ütve, így a pontos leolvasáshoz a madarat kézben kell tartani. Ezzel szemben a műanyagból készült gyűrűkön kevés, nagy méretű, a gyűrű alapszínétől elütő színű, gravírozott karakter látható, amelyet teleszkóppal, távcsővel, egyes kevésbé félnék madárfajok esetén akár szabad szemmel is le lehet olvasni. Magyarországon az 1990-es években kezdték ezt a módszert alkalmazni néhány madárfajon. 2007-től ugrásszerűen megnövekedett a színes jelölések száma a Kékvércse-védelmi programnak köszönhetően, amelynek keretében közel ezer fiókat gyűrűztek meg színes gyűrűkkel. Míg 2007-ben országosan 18 madárfaj 2429 példány esetén alkalmazták a módszert, 2023-ban 74 madárfaj 5973 példányát jelölték meg valamilyen színes jelöléssel az ornitológiai fémgyűrű mellett.

A GYÜRÜZÉS CÉLJA – MEGKERÜLÉSEK

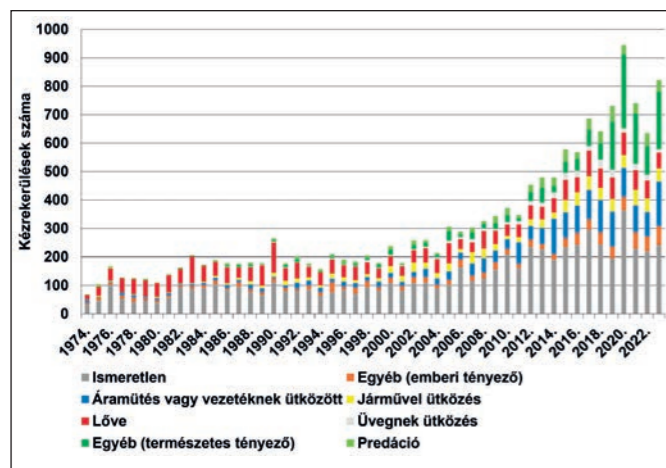
A gyűrűzési adatok mellett a másik madárgyűrűzési adattípus a megkerülés, amikor a gyűrűs madarat újból azonosítják. Ennek három fő típusa van. Ha madárgyűrűzési tevékenység folyamán egy gyűrűs madár kerül a fogóeszközbe, akkor az egy visszafogás. A madár gyűrűjét a madárgyűrűző gondosan leolvassa, dokumentálja, azaz feljegyzi a terepnaplóba a

madár többi adatával együtt: faj, kor, ivar, alapvető kondíció és biometriai adatok. Mindezek után a madarat ismét útjára engedi. 50 év alatt 982 127 visszafogási adat került be a hazai madárgyűrűzési adatbankba.

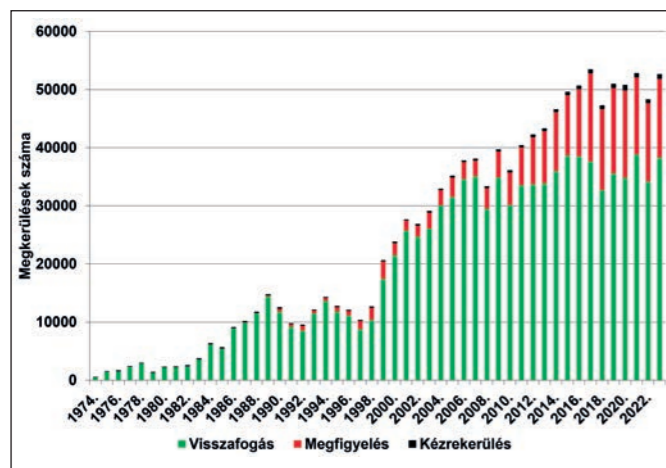
Ha egy színes gyűrűs madarat vagy akár egy olyan madarat, amelyen csak fémgyűrű van, távolról azonosítanak, vagyis az egyedi azonosítót leolvassák, akkor ez a megfigyelési adat. Fontos, hogy a madár ilyenkor nem kerül semmilyen módon megfogásra, az azonosítás távolról történik. A színes gyűrűs leolvasások száma a jelölési módszer terjedésével arányosan növekedett az utóbbi évtizedben. 2023 végéig 200 745 megfigyelési adat gyűlt össze a Madárgyűrűzési Központ adatbankjában.

Vannak esetek, amikor a gyűrűs madarat sérülten találják meg, vagy a már elhullott madár teteme kerül meg. Ezek a kézrekerülési adatok. Az is előfordul, hogy a madár egészséges, de valami nem várt esemény miatt megfogják, például a nyitott ablakon át berepül a lakásba. Ez utóbbi esetben a madarat a gyűrűleolvasás után ugyan elengedik (ha észreveszik a gyűrűt a lábán), de mégsem visszafogás, mert nem gyűrűzési tevékenység folytán lett megfogva. A kézrekerüléseknek számtalan oka van, ezek csoportosítását EURING-központrendszer alapján végezzük. Sajnos nem minden esetben állapítható meg, hogy mi okozta a madár elhullását. 1974-től 15 574 kézrekerülési adat érkezett a központba.

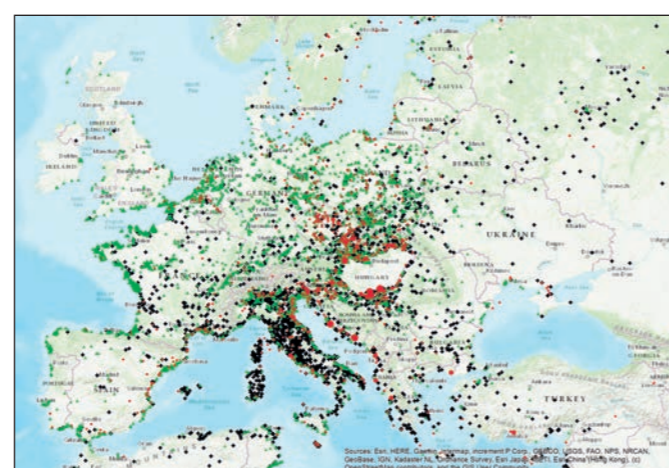
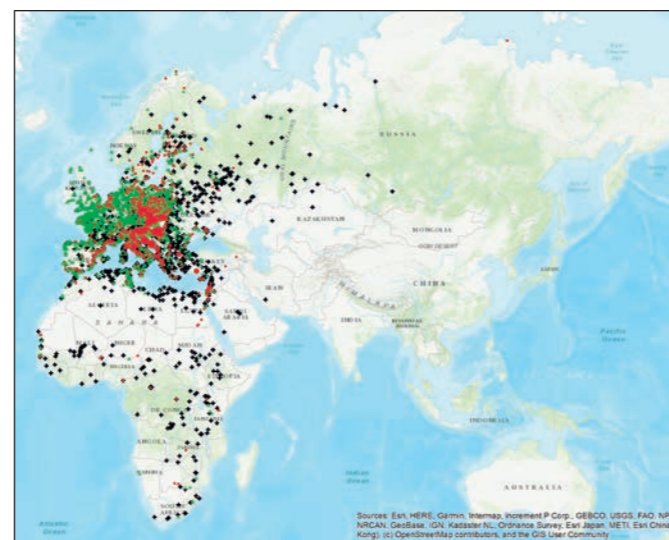
A gyűrűzési adatok növekedésével párhuzamosan értelemszerűen növekszik a megkerülések száma is. A legtöbb

A kézre kerülések körülményeinek (összevont tételek) megoszlása 1974–2023 között (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

A madárgyűrűzési adatbankban tárolt megkerülések évenkénti száma 1974–2023 között (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

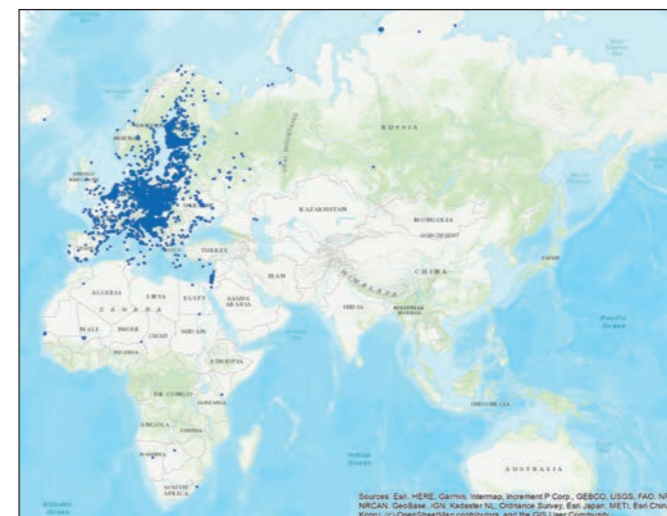
Magyar gyűrűs madarak külföldi megkerülési helyei: visszafogás, megfigyelés és kézrekerülés 1974–2023 között (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

Faj	Magyar gyűrűs madarak külföldön				Külföldi gyűrűs madarak Magyarországon			
	Példány	Visszafogás	Megfigyelés	Kézre kerülés	Példány	Visszafogás	Megfigyelés	Kézre kerülés
Dankasirály	2158	39	7314	133	2622	27	6609	85
Bütykös hattyú	1769	228	6024	162	1094	390	5041	96
Szerecsensirály	2164	128	25899	43	208	13	411	11
Fehér gólya	517	1	574	222	1351		1881	587
Partifecske	858	1081		9	885	1013		6
Nyári lúd	340		1671	15	1128		6569	57
Fülemülesítke	1025	1198		9	439	640		1
Sztyeppi sirály	97	1	341	5	1226		2205	44
Kanalasgém	658		1964	41	292		1361	4
Cserregő nádiposzáta	464	459	2	24	414	503		1
Foltos nádiposzáta	256	260		15	524	543		8
Daru					741	2	1460	7
Füsti fecske	246	160	2	93	476	452	1	26
Nagy kócsag	664		1526	69	21		35	7
Sárgalábú sirály	10	1	18		545	1	749	76
Nagy kárókatona	86		42	70	463		39	441
Fekete gólya	172	1	503	20	350		611	42
Függőcinege	228	237	1	1	249	261	1	4
Barkóscinege	124	137	4	1	224	277		
Nagy lilik	55		299	7	281		823	17

A 20 leggyakoribb, külföldi vonatkozású megkerüléssel rendelkező madárfaj a hazai madárgyűrűzési adatbankban 1974–2023 között, csökkenő összesített mennyiségi sorrendben (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

megkerülés – főleg a visszafogások esetén – a gyűrűzés helyén vagy közvetlenül a környékén történik. A legizgalmasabb megkerülések a távolsági adatok, amikor a jelölés helyétől távol, olykor igen nagy távolságra, külföldön kerül meg a gyűrűs madár. Minden madárgyűrűző várja a Tringa automatikus e-mail-értesítést, amely arról tájékoztatja, hogy egy általa gyűrűzött madár megkerült valahol. A legnagyobb öröm, ha ez egy visszafogás, azaz a madarat az adminisztrációt követően továbbengedik, pláne ha erre külföldön vagy más kontinensen, Ázsiában vagy Afrikában került sor.

Az elmúlt 50 év alatt 176 madárfaj 16 043 Magyarországon gyűrűzött példány került meg külföldön. Leggyakrabban a teletési időszakban figyeltek meg itthon jelölt színes gyűrűs

Magyarországon megkerült külföldi gyűrűs madarak gyűrűzési helyei 1974–2023 között (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

szerecsensirályokat a Földközi-tenger partvidékén és Európa atlanti-óceáni partvidékén, továbbá dankasirályokat a mediterrán országokban. Hazai jelölésű színes gyűrűs bütykös hattyúkat figyeltek meg nagy számban a szomszédos országokban, valamint Lengyelországban. Énekesmadarak közül a legtöbb külföldi vonatkozású megkerülése a fülemülesítkének van. A több mint ezer példány távolsági megkerüléséhez nagyban hozzájárultak a Kolon-tavi Madárvárta rendszeres fülemülesítke-expedíciói a madárfaj telelőterületein.

A legtöbb hazai gyűrűs madár Olaszországban került meg (106 madárfaj, 3385 példány), amelyek legnagyobb része megfigyelés (6473 adat), de innen van a legtöbb külföldi vonatkozású kézrekerülési adatunk is (1017 adat), amelyek egy része a korábbi évtizedek legális vagy illegális vadászataiból származik.

Magyarországon 1974 és 2023 között összesen 198 faj 16 582 külföldi gyűrűs példány került meg. A legtöbb itthon megkerült külföldi gyűrűs madarat Horvátországban (47 faj, 3454 pld.), Lengyelországban (74 faj, 2064 pld.) és Szlovákiában jelölték (90 faj, 1825 pld.). Legtöbb esetben dankasirály, fehér gólya, sztyeppi sirály és bütykös hattyú került meg.

A külföldi vonatkozású megkerülésekkel kapcsolatban leggyakrabban a szomszédos vagy a közép- és dél-európai országok érintettek, de a megkerülések gyakorisága nem feltétlenül csak a távolsággal arányos. Azokból az országokból van több megkerülés, elsősorban megfigyelési adat, ahol a terepmadarászatnak nagy hagyománya van. Sajnos Európán kívül nagyszámúval csökken a megkerülések aránya, pedig a hosszú távú vonulóink ott telnek. Ezért az ilyen távolsági adatok nagyon fontosak. A hazai madárgyűrűzési adatbankban jelenleg két, 9000 kilométeres távolságú megkerülés van (ez a gyűrűzés és a megkerülés helye közötti egyenes

vonala hossza, amely nem a madár mozgási útvonalát mutatja). Mindkét madár fehér gólya, amelyek a Dél-afrikai Köztársaságban kerültek meg. Az egyiket 2022-ben fióka korában gyűrűzték Nemescsóban, és ugyanabban az évben december végén figyelték meg Port Elizabethtől nem messze (9037 kilométer). A másik madarat 2012-ben Darnószelin gyűrűzték fióka korában, és 2018. januárban sérülten került kézre Dél-Afrika partvidékén (9003 kilométer). Számos hazai gyűrűzésű fehér gólya került még meg Dél-Afrikában, a gólyákon kívül itt még magyar gyűrűs kék vércse és küszvágó csér került meg. Előbbi Görbeházán gyűrűzték fióka korában 2017-ben, majd 2021-ben figyelték meg a zimbabwei határ közelében. A csért 1986-ban jelölték fióka korában Balatonmagyarórnán, és az első tele folyamán hullott el az Indiai-óceán partvidékén.

A Magyarországon megkerült, tőlünk legtávolabb jelölt külföldi gyűrűs madár is a Dél-afrikai Köztársasághoz kapcsolódik. Durbantól délre, az óceán partvidékén jelölték 2013 novemberében azt a füstifecsét, amely 2015. szeptember végén akadt függőhálóba a Dinnyési-fertőnél. Ez a madár feltehetően egy nálunk átvonuló példány lehetett, amely legalább harmadik útját rója afrikai teletterülete felé.

A GYÜRÜZÉSTŐL A MEGKERÜLÉSIG

Egy madár gyűrűzése és megkerülése között eltelt időben sajnos semmit nem tudunk arról, hogy mi történt vele, merre járt pontosan. A különböző nyomkövető eszközöknek éppen az az előnye, hogy rendszeres időközönként gyűjti a madár pozícióját, tárolja azokat és akár továbbítja a kutató felé. Ha egy gyűrűs madarat elengedünk, és később ugyanott vagy a gyűrűzés helyétől távolabb valamilyen módon megkerül, akkor csak annyit tudunk, hogy a madárral mi történt az adott időben és helyen. Ha nagyon sok idő, évek telnek el, akkor következtethetünk a madár korára. Ha fióka korában gyűrűzték a madarat, vagy a gyűrűzéskor biztosan megállapítható volt a

kora, akkor az egy pontos érték is lehet. Megnézhetjük, hogy egyes madárfajok esetén mekkora a legnagyobb eltelt idő a gyűrűzési és a megkerülési adatok között. Ezt csak a visszafogások és megfigyelések esetén lehet vizsgálni (a madár egészséges), vagy olyan kézre kerülések esetén, amikor a madár életben van, vagy a megtalált teteme friss (néhány nappal korábban hullott el).

A legidősebb megkerült gyűrűs madarak listáját nemcsak a hazai Madárgyűrűzési Központ tartja nyilván, hanem az EURING-adatbank is, amelyben valamennyi társközpont megkerülési adatai benne vannak. Ez a lista (longevity list) a www.euring.org oldalon olvasható.

A hazai adatokat nézve a legidősebb élve (vagy friss tetemként) megkerült gyűrűs madár egy 2019-ben Törökországban áramütést szenvedett fehér gólya, amelyet 1985-ben gyűrűzték fiókaként Tolna településen. A bejelentő a madár gyűrűjét lefényképezte, tehát a gyűrűszám biztos, de a tetemről nem készült kép. A gyűrűzés és a megkerülés között 34 év telt el. Az EURING-adatbankban a legidősebb fehér gólya egy holland gyűrűs példány, 43 évet élt. További hazai gyűrűs „matuzsálemek”: egy legalább 22 éves egerészölyv, amelyet 1991-ben gyűrűzték az Ócsai Madárvártán és ugyanott fogtak vissza 2012-ben; egy 21 éves fekete gólya, amelyet 2003-ban fióka korában gyűrűzték színes gyűrűvel Hercegszántó határában, és többször is szem elé került a Tisza mentén, utoljára 2024 nyarán figyelték meg Szolnoktól nem messze (ugyanazt a madarat 2005-ben a tavaszi vonulása során Izraelben is megfigyelték); valamint egy 20 éves kanalasgém, amelyet 2004-ben gyűrűzték színes gyűrűvel, és 2024 nyaráig összesen 91 alkalommal figyelték meg itthon és Olaszországban.

Vannak olyan szerencsés megkerülések, amikor a gyűrűzést követően nagyon hamar ismét kézbe kerül az aktív vonulásban lévő madár. Egy 2021. szeptember 9-én a Mekszikópusztai Madárvártán (Sarród-Fertőújlak) színes jelöléssel ellátott havasi partfutót figyeltek meg másnap Svájcban, a

Hollófiókák gyűrűzés után (fotó: Lukács Katalin Odett)

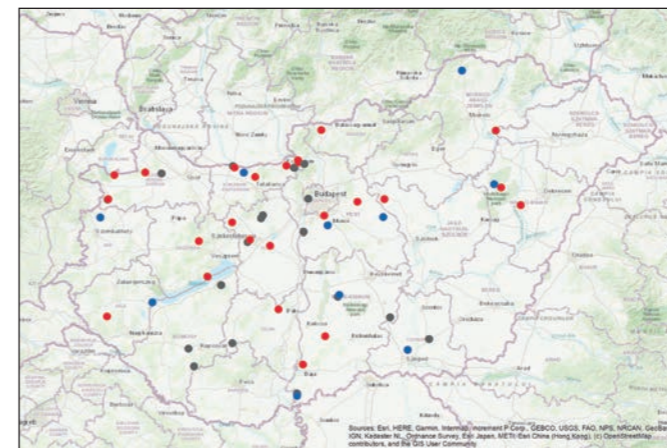
Neuchâtel-tónál (777 kilométer). Egy 1991. szeptember 5-én Naszály-Ferencmajorban jelölt sárszalont három nappal később lőttek le Franciaországban, a Garonne folyó deltájánál (1468 kilométer). Énekesmadarak közül egy 2010. szeptember 19-én Sopronnál gyűrűzött barátposztát fogtak vissza másnap a horvátországi Vranai-tónál (427 kilométer). Külföldi gyűrűs madarak is kerültek meg itthon hasonlóan rövid idő alatt. Ezek közül a leggyorsabb egy 2012. augusztus 21-én Lódz közelében jelölt lengyel gyűrűs réti cankó, amelyet másnap Naszály-Ferencmajorban fogtak vissza (451 kilométer). Ezekon kívül van két füstifecske-visszafogás, amelyeket a gyűrűzés napján fogtak vissza más helyen, szeptemberi napokon, az őszi vonulási időszakban (izsáki Kolon-tó – dávodi Földvári-tó: 93 kilométer és naszályi Ferencmajor – Dinnyési-fertő: 62 kilométer).

CES

Magyarországon számos természetvédelmi és kutatási projekt fut, amelyben használják a madarak egyedi azonosítását, azaz a madárgyűrűzés módszerét. Ezek mellett van két országos, központi szervezésű program, a CES és AH, amelyekhez a madárgyűrűzők csatlakozhatnak.

A CES- (Constant Effort Sites, azaz állandó ráfordítású gyűrűzés) program Európában már az 1980-as évektől fut, Magyarországon 2004-ben indult. Célja olyan biotikai adatok gyűjtése, amelyek segítenek feltárni a gyakori fészkelő madárfajok állományainak változásait az egyedi jelölés és visszafogás módszerének segítségével. Ezek feldolgozása értékes információkat nyújt a felnőtt és a fiatal madarak fogási eredményeinek változásáról, a leggyakoribb énekesmadárfajok költési sikereiről, valamint túlélési arányairól. Az utóbbi két eredményt csak az egyedi jelölésen alapuló CES-program tudja biztosítani. Az így nyert adatok a környezeti változók és más futó monitoringprogramokkal (MMM és RTM) együttesen a populációk változásán túl annak hátterét is segítenek megérteni.

Jelenleg Európa legtöbb országában vannak CES-pontok, a legtöbb országban 20-40 mintavételi hely működik évente, csak Nagy-Britanniában haladja meg a CES-pontok száma a 100-at. A hazai CES-pontok egy részét a madárgyűrűző állomások üzemeltetik, többségüket viszont egy-egy egyéni madárgyűrűző vagy csoport. 2004-től évente 12-35 CES-ponton volt sikeres (legalább hét alkalommal elvégzett)

CES-pontok 2004-től: **piros** 2023-ban aktív, egyéni gyűrűzők által működtetett; **kék** 2023-ban aktív, madárgyűrűző állomások által működtetett; **szürke** korábban működött, megszünt CES-pontok (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

mintavételezés. 2023-ban 34 ilyen hely volt az ország különböző területein, közülük kilenc olyan CES-pont van, amely 2004 óta minden évben működött. A CES-pontok különböző élőhelyeken lettek kialakítva, mint például homogén vagy heterogén nádas, patakparti bokorfűzes, különböző nyílt vagy zárt bokrosok, kertek stb.

A programban minden madárgyűrűző részt vehet, aki a költési időszakban tud dolgozni egy „állandó ráfordítású” helyen a szigorú mintavételi protokoll szerint. Ez évente kilenc gyűrűzési nap április 15. és július 13. között. A CES-pont helye és azon belül a hálók száma és a hálóhelyek nem változhatnak, csak így lehet az egymást követő évek és a CES-pontok eredményeit összehasonlítani.

Magyarországon a CES-program keretében 2004-től 52 helyszínen összesen 164 ezer madár 200 ezer fogási adatát dokumentálták a gyűrűzők. Leggyakrabban cserregő nádiposztá, barátposztá, foltos nádiposztá, barköcsingé és szcincinege került a standard hálóállásokba. Összesen 172 regisztrált madárgyűrűző vett részt eddig a programban, akikhez további önkéntesek társultak.

ACTIO HUNGARICA

Az Actio Hungarica (AH) madárvonulás-kutató hálózat gyökerei az MME megalakulásának időszakához vezethetők vissza. Az 1970-es évek közepén indultak az első gyűrűzőtáborok, amelyekben a lengyelországi Actio Baltica mintájára állandó

Madárgyűrűző állomások 2024-ben Magyarországon (forrás: MME Madárgyűrűzési Központ)

hálófelülettel, standard módon folyt a madárgyűrűzés. Az 1990-es évek végére a táborok egy részéből és újabb helyszíneken alakultak ki a mai madárgyűrűző állomások, amelyek a fészkelő és vonuló madaraink monitoringhálózatát képezik. A Magyarországon évente meggyűrűzött és visszafogott madarak több mint felét a madárgyűrűző állomások standard függőhálórendszerei fogják.

Az AH-rendszert működtető madárgyűrűző állomásokat az MME helyi csoportjai önállóan vagy más szervezetekkel karöltve szervezik és működtetik. A legtöbb az év jelentős részében vagy akár egész évben nyitva van, és kisebb-nagyobb épített infrastruktúrával rendelkezik. Az állomásokon egységes gyűrűsorokat használnak, és az adatok kezelése is egyben történik. Ezek nem csak kutatási helyszínek, az itt folyó munka másik fontos célja az ismeretterjesztés, utánpótlásképzés, ezért bárki felkeresheti ezeket, és bekapcsolódhat a munkába.

Karcza Zsolt
az MME Madárgyűrűzési Központ vezetője

Az ORNIS HUNGARICA folyóirat nemzetközi sikere

Az Ornis Hungarica az MME folyóirata. A lap 2012-től évente kétszer jelenik meg, eredeti tudományos cikkekkel a madártan minden területéről (ökológia, etológia, anatómia), de közli az olyan faunisztikai vizsgálatokat is, amelyek biogeográfiai vagy természetvédelmi szempontból értékes eredményeket mutatnak be. Az utóbbi években nőtt a nemzetközi ismertsége, így már öt kontinens 55 országából közöltünk tanulmányokat. A lap elsődleges nyelve az angol, de az összefoglalók, illetve az ábrák és a táblázatok feliratai magyar nyelven is megjelennek.

A lap 1991-ben indult, alapító főszerkesztője Moskát Csaba volt (MTM Állatökológiai Kutatócsoport). Az évek során a főszerkesztők cserélődtek: Moskát Csaba 1991–2003, Báldi András (MTA–MTM Állatökológiai Kutatócsoport) technikai szerkesztő 1993–2003, Liker András (Pannon Egyetem) főszerkesztő 2004–2010, Barta Zoltán (Debreceni Egyetem) technikai szerkesztő 2004–2010, Csörgő Tibor (ELTE) főszerkesztő 2011-től, Nagy Jenő (HUN-REN-DE Természetvédelmi Biológiai Kutatócsoport) 2016-tól technikai szerkesztő, 2021-től ügyvezető szerkesztő, Jónás Bianka technikai

szerkesztő 2016-tól. A szerkesztőbizottságnak jelenleg 14 hazai és 10 külföldi tagja van.

Bán Miklós és Barta Zoltán a Debreceni Egyetemen 2006 őszén létrehozta a www.ornis.hu weboldalt. Az MME munkatársai digitalizálták a régebbi számokat, így azok is elérhetők az oldalon.

2012-től a De Gruyter, majd 2018-tól a Sciendo gondozásában üzemel az Ornis Hungarica kiadói oldala is (https://sciendo.com/journal/ORHU), ahol elérhető minden közérdekű információ, lefedve az általános bemutatást, a

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Winter bird feeding in Hungary, Central Europe, in areas that considerably differ in their degree of urbanization. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a small map of Hungary.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Spring between March and June distribution of Spizella monticola in Hungary with colour change between 2019 and 2021 in Europe. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of Europe.

szerkesztőbizottság összetételét, a szabályzatokat, a kéziratok benyújtásához szükséges információkat, valamint a közzététel szabályait és folyamatát.

Az utóbbi 12 év módszeres fejlesztésének köszönhetően a lap helyzete stabilizálódott, rendszeres lett a megjelenés, nőtt a kötetenkénti cikkek száma, és rohamosan emelkedett az ezekre való hivatkozások száma is (ami jelenleg összesen már közel 3000).

A nemzetközi ismertséget tovább növelendő 2021. szeptember 1-jével elindult a lap Facebook- és X(Twitter)-oldala is. Ezek a felületeken a lapot érintő legfrissebb hírek mellett a megjelenő cikkek is megtalálhatók, hogy minél gyorsabban és szélesebb körben váljanak ismertté a legfrissebb publikációk. A Facebookon 654, az X-en 515 követője van az oldalnak, és az indulás óta közel száz bejegyzése sok ezer érdeklődőt ért el, amelyek közül több meghaladta az 1500, néhány megközelítette a 3000 megjelenést is.

A Magyar Tudományos Akadémia által 2022-ben és 2023-ban meghirdetett akadémiai könyvkiadási támogatási pályázaton nyert támogatás jelentősen hozzájárult az utóbbi számok megjelentetéséhez.

A kitarító munkának köszönhetően 2024-ben az Ornis Hungarica egyike lett annak az 544 tudományos folyóiratnak, amely első ízben kapta meg a tudományos folyóiratok minősítésére használt impact factort (Clarivate: Web of Science), és ezzel bekerült a közé a közel 22 000 lap közé, amelyek világviszonylatban rendelkeznek ezzel a mérőszámmal. A 29 MADÁRTANI LAP KÖZÜL A 14. LEGJOBB ÉRTÉKET KAPTA, holtversenyben az 1894-ben alapított Wilson Journal

szerepet játszott a lap minősítésében. A legfrissebb számunkban a nemzetközi ismertség növekedését tükrözi a szerkesztőbizottság összetételének változása is.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: General view of the breeding profile for the Black Dove (Columba livia) in the Mediterranean region. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of the Mediterranean region.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Comparative analysis of the breeding profile for the Black Dove (Columba livia) in the Mediterranean region. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of the Mediterranean region.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: General view of the breeding profile for the Black Dove (Columba livia) in the Mediterranean region. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of the Mediterranean region.

Ornis Hungarica 2024. Volume 32, Part 1. Table of contents listing various articles and their authors.

Ornis Hungarica 2024. Volume 32, Part 1. Cover image featuring a Red-billed Diver (Himantopus himantopus) in a wetland.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Factors predictive of suitable habitat of Black-breasted Parrotbill in study extent. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of the study area.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Factors predictive of suitable habitat of Black-breasted Parrotbill in study extent. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of the study area.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Factors predictive of suitable habitat of Black-breasted Parrotbill in study extent. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of the study area.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Factors predictive of suitable habitat of Black-breasted Parrotbill in study extent. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a map of the study area.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Notes and Observation. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a photograph of a bird.

Ornis Hungarica 2024. 32(1) article preview. Title: Notes and Observation. Authors: Csörgő Tibor, Nagy Jenő, Jónás Bianka, Liker András. Includes abstract and a photograph of a bird.

of Ornithology folyóirattal. A Clarivate rangsorában – más mutatókat is figyelembe véve – a 25. helyen áll. Ez hatalmas mérföldkő mind az alapítók, mind a jelenlegi szerkesztők, a szerzők, a bírálók, az MME és természetesen Magyarország tudományos elismerésében. A lap történetéről további részletek a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület első 50 éve című könyvben (Haraszthy László, 2023) található. Köszönjük a szerzők, bírálók, szerkesztők és Górné András (Kitaibel Bt.) tördelőszerkesztő munkáját!

Logo for Sciendo, MTA (Magyar Tudományos Akadémia), and Csörgő Tibor főszerkesztő.

Természetvédelem a Fővárosi Állat- és Növénykertben

A Fővárosi Állat- és Növénykert (FÁNK) évtizedek óta nélkülözhetetlen partnerként vesz részt a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) fajmegőrzési programjaiban is. Az idei, jubileumi év remek lehetőséget kínál a két szervezet együttműködésének és az állatkert természetvédelmi munkájának áttekintésére.

NAPJAINK ÁLLATKERTJEI

A modern állatkertek egyik legfontosabb missziója, hogy a természetvédelemben aktív szerepet vállaljanak. Ez nem csak egyfajta önkéntes felajánlás, sokkal inkább kötelezettség is: előírás, hogy valaki a „klubban” maradhat-e, vagy sem, mert például a progresszív állatkerteket tömörítő EAZA (European Association of Zoos and Aquariums, Európai Állatkertek és Akváriumok Szövetsége) ki is zárja a tagjai közül azt a szervezetet, amely nem teljesíti ezt a feltételt, a reakkreditáció pedig ötévente esedékes.

Az Európai Unió állatkertekről szóló irányelve, valamint a WAZA (World Association of Zoos and Aquariums, Állatkertek és Akváriumok Világszövetsége) által legutóbb kiadott, már nem is az első változatban megjelenő *Az állatkertek és akváriumok természetmegőrzési világstratégiája* is mind-mind ezeket a fontos természetvédelmi elveket hivatott lefektetni. Az egyik legátütőbb, még az állatkertek létezését vagy működését alapjaiban ellenző szervezetek számára is egyértelmű üzenetet azonban az IUCN (International Union for Conservation of Nature, Természetvédelmi Világszövetség) adta ki 2023 októberében, amelyben elismeri, hogy a botanikus kertek, akváriumok és állatkertek a missziójuk kivitelezésekor jelentős mértékben hozzájárulnak a vadon élő állatok, gombák és növények védelméhez, megőrzéséhez. Az állatkertek – köztük a FÁNK – természetvédelmi tevékenységét először általánosságban érdemes áttekinteni, hogy konkrét példákat felhozva ez mit is jelent a gyakorlatban.

TENYÉSZPROGRAMOK

A klasszikus megközelítés a tenyésztési programok kérdésköre. Talán Gerald Durrell író és természetvédő volt az első, aki felvetette, hogy egyes állatfajok annyira megritkultak a vadonban, hogy emberi gondoskodás, zárt téri tenyésztés nélkül szinte

Kerecsensólyom-fiókák terepi mintavételi vizsgálata (fotók: Sós Endre)

Przsevalskij-ló szállítása Oroszországba – a Hortobágyon, altatás közben történik a súlymérés

Oroszországban pedig már a cargogépből történő kipakolás

biztos kihálás vár rájuk, ezért az állatkertekben olyan biztonsági populációkat kell létrehozni, amelyek az élőhelyvédelmi és egyéb erőfeszítésekkel együtt (amelyben például a helyi lakosok edukációjától a törvényes védelemig nagyon sok minden benne lehet) segíthetik ezek fennmaradását.

Számos nemzetközi példa van erre, az egyik legismertebb talán a kaliforniai kondoré, amely kapcsán látható volt, hogy időt kell nyerni, az élőhelyeken zajló folyamatokat le kell állítani (például mérgezések, orrvadászat stb.), és ehhez az összes állatot befogták, azokat zárt téri tenyésztésprogramba vonták, majd idővel elkezdtek a kibocsátásokat. Ezt akkor tudták megtenni, amikor már megfelelő garanciák voltak arra, hogy a madarak állománya a szabadban is fennmaradhat. Ezt a folyamatot California Condor Recovery Programnak (a kaliforniai kondor megmentését célzó programnak) nevezték el. 1982-ben már csak 22 madár maradt a természetben, az összes begyűjtése és a zárt térbe szállítása öt évig tartott, mára viszont már több mint 560 madár él a világon, ebből közel 350 a szabadban.

Európában a hasonló zárt téri, azaz *ex situ* programokat az EAZA-n belül EEP-nek nevezik (European Ex-situ Programme). Ezek szinte sohasem úgy működnek, hogy a kaliforniai kondor-program mintájára állatokat fognának be, hanem a meglévő állatkerti állományokat egy zárt téri populációként kezelve

Rádiótelemetriás vizsgálat előtt álló, altatott kaszpi haragossikló vizsgálata

Vadlovak kiengedése Oroszországban (fotók: Sós Endre)

azon dolgoznak, hogy ezek fenntartható módon, a genetikai sokféleséget megőrizve maradjanak fenn. Nem kevés olyan állatfaj is létezik, mely időközben a szabad természetben kipusztult, és pusztán állatkerti állományokból sikerült őket megmenteni. Az egyik ilyen klasszikus példa a Przsevalskij-ló. Ennek a fajnak az utolsó egyedét 1969-ben lőtték ki Mongóliában, és az egész mai állatkerti tenyésztési program 12 vadló leszármazottja. Ma már körülbelül 3000 példány él a világon, visszatelepítések történtek elsősorban Mongóliába, de Kínába és Kazahsztánba is. Nagy büszkesége lehet Magyarországnak, hogy a mintegy 2400 hektáros Pentezugi Vadlórezervátumban élő 300 körüli állat a világ legnagyobb félrezervátuma (a terület ugyan bekerített, de a lovak nagyon hasonlóan élnek, és nagyon hasonló a kezelésük is, mintha egy természetes állományról lenne szó). A hortobágyi lovak részt vesznek az EEP-programban is, de a szerepük ennél sokkal összetettebb, mert „nemcsak” egy fajvédelmi programban kell velük számolni, hanem legalább ilyen fontosak az élőhely, a puszták kezelésében és fenntartásában is. És ez egyben egy olyan szerepvállalása is az állatkerteknek, amelynek kapcsán komoly feladatunk van ebben a programban. A FÁNK és a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság (HNPI) között több területen is szoros az együttműködés, amelynek az egyik eleme az itt élő vadlovak állategészségügyi ellátása (a másik a madármentés és a Góréson található madárrepatriálási telep segítségével). A vadlovaknál ez leginkább az állatok altatópuskával történő kábításából áll, amely a különböző szűrővizsgálatok vagy bármilyen állatszállítás előfeltétele, mivel ezek az egyedek valódi vadállatként élnek és viselkednek, a befogásuk csak így lehetséges. A HNPI-n kívül az Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságban (ÖNPI) is vannak vadlovak, sőt a cikk megjelenésére már remélhetőleg a mostaninál valamivel nagyobb számban, aminek ismételt az itteni élőhelyek kezelésében van jelentősége. Egy-egy ilyen állatszállításához vagy kötelező szűrővizsgálathoz szükséges az állatkerti állatorvosi tapasztalat, mert mind az altatópuska kezelése (amely gyakorlatilag egy táv injekciós felszerelés), mind a lófélék altatásához szükséges altatószerek használata speciális felkészültséget és nagy gyakorlatot igényel.

Ha a zárt téri tenyésztési programok szükségességét nézzük, akkor olyan fajoknál is alkalmazható ez Magyarországon, amelyek jelenleg a szabad természetben is itt élnek, és komoly

természetvédelmi értéket képviselnek. Sohasem szabad elfelejteni, hogy egy ilyen program nem kizárólagos eszköz a természetvédelem eszköztárában, hanem egy a sok közül, de bizonyos esetekben abszolút megvan a létjogosultsága, főleg akkor, ha ezeket a megfelelő módon és időben használják, és nem önálló eredményt kívánnak elérni. Ezek a populációk valóban jelenthetnek egy faj fizikai fennmaradása szempontjából mentővárat, de nem pótolhatják az élőhelyet, illetve azokat a tényezőket (például egy faj ökológiai szerepét), amelyek miatt legelső körben mindig az *in situ*, azaz a helyben történő erőfeszítéseknek kell megtörténniük. Szerencsére a hazai természetvédelem felismerte, hogy ezt az eszközt ki kell használni.

RÁKOSI VIPERA

Az első ilyen faj a rákosi vipera volt: a védelem érdekében minden megtörtént, ami megtörténhetett, de az állományban a vérszenes csökkenő tendenciát nem sikerült megállítani. A FÁNK először 2000-ben kapcsolódott be a folyamatba, és a fő partnere az első pillanattól fogva az MME. Nem sokkal az első lépések után, már 2001-ben megszerveztük az IUCN CBSG (IUCN Conservation Breeding Specialist Group, IUCN Természetvédelmi Tenyésztési Szakcsoport) segítségével azt a PH-VA-t (Population and Habitat Viability Assessment, Populáció- és élőhely-életképességi elemzés), amely nemcsak az akkori időszak legkomolyabb hazai és európai viperás szakembereit hívta meg a FÁNK-ba, hanem olyan előremutató ajánlásokat tett meg, ami megkönnyítette a Rákosi vipera-védelmi Központ 2004-es megalapítását Kunpeszére. Akkor még nagy

Rákosi vipera súlymérése (fotók: Sós Endre)

Nehézellés rákosi viperánál – a kép elkészítése után az állat császármetszésen esett át

kérdőjelek voltak a szaporítás sikerességével kapcsolatban, de ma már közel 1500 vipera él a központban, illetve a kezdetek óta itt született állatok száma jóval meghaladja az 5000 példányt (ami a 10 alapító egyed figyelembevételével nem kis teljesítmény).

A 2004-es indulásnál a hazai vadon élő állományt 500 és 1000 egyed közé becsültük, így csupán a számokból is jól érzékelhető, hogy mit jelent egy biztonsági populáció. Közben az sem véletlen, hogy a tényleges tenyésztésre végül nem Budapesten került sor, hanem Kunpeszére, egy meglévő vipera-élőhely közvetlen közelében. A kültéri terráriumokat is figyelembe véve egy ilyen rendszerű felállásban nem kell például modellezni a külső hőmérsékleti, páratartalmi, benapozottsági stb. viszonyokat, ezért az ilyen körülmények közötti tartás a lehető legjobb felkészítést adja az állatok számára a természetben történő túlélésre, de még az eredetivel megegyező táplálékbaázis (például egyenesszárnyúak) időnkénti felkínálása is így a legegyszerűbb.

Herpetológusaink segítségével, több LIFE programban is hivatalos partnerként tapasztalatokat gyűjtve kezdetben tanácsokat adtunk a fogságban való tartáshoz, amiben egy modellfajjal, az ukrán sztyeppviperaival kapcsolatban szerzett gyakorlati ismeretek is segítettek. Emellett biztosítottuk a telepen élő viperák tücsök táplálékállattal való egész éves ellátottságát, továbbá a zárt téri program állatorvosi felügyeletét is. A tücsök vonatkozásában ez például egy tenyésztélepet jelent, ahol legalább három faj rendszeres tenyésztése történik, ami évi legalább 120 ezer tücsök átadásával jár.

A rákosi vipera zárt téri szaporítása fő céljának eléréséhez, a meglévő populációk kibocsátásokkal történő állományerősítéséhez, illetve a megfelelő élőhelyeken az új állományok létrehozásához nélkülözhetetlen az állatok nyomon követése, amelyhez rádiotelemetriára volt és van szükség. Azoknál az állatcsoportoknál, fajoknál, amelyek esetében ezek az eszközöknek az elhelyezése csak a testüregben lehetséges – ezek közé tartozik a rákosi vipera is –, ezek sebészi beültetése a FÁNK állatorvosi rendelőjében történik meg, és az eddigi beavatkozásaink száma már jóval 100 feletti.

A telemetriás technika alkalmazására más fajok védelmében is szükség van, így szintén az MME-vel való együttműködésben a kaszpi haragossiklóknál is megkezdődtek a beültetések. Ennél még messzebbre is érkezett hozzánk megkeresés: a Durrell Wildlife Conservation Trusttal (Durrell Vadvédelmi Alapítvány) együttműködve Indiában, Asszam államban a kritikus veszélyeztetett törpesertések hasüregébe is kerültek jeladók, hogy a fogságban szaporított egyedekről a kibocsátás után megfelelő információk érkezzenek.

Nem utolsó szempont az sem, hogy állatkertünknek éves szinten nagyjából egymillió látogatója van (ami európai szinten is jelentősnek számít), a Mérgesházunkban be is mutatjuk a fajt és annak védelmét, amivel nagyban hozzájárulunk a védelmi program társadalmi láthatóságához. A zárt téri szaporítás mellett az oktatás, ismeretterjesztés, figyelemfelkeltés is fontos állatkeri természetvédelmi tevékenység, de nem szabad megfeledkezni a tudástranzferről (állatorvoslás, tartástechnológia, állatok megfogása, jelölése stb.) és arról a tényről sem, hogy az állatkeri egy olyan hatalmas közösségi tér, ahol sok ember fordul meg, és élőben találkozik ezekkel az élőlényekkel. Így bizonyos értelemben a bennünket meglátogató nagyszámú közönség már nem feltétlenül akar elmenni az állatok valódi élőhelyére, ezáltal ezeknek a tehermentesítése is feladatunk.

MAGYAR SZÖCSKEGÉR ÉS ÜRGE

A zárt téri tenyésztésre visszatérve, ez persze az állatkerben is megtörténhet, hiszen itt sok alapfeltétel (szakembergárda, az igényeknek megfelelően kialakított hely stb.) már eleve rendelkezésre áll. Jelenleg két másik olyan kiemelt hazai fajt

Magyar szöcskegér a Fővárosi Állat- és Növénykertben

érdemes megemlíteni, amelyek kapcsán ezek a lépések – különböző stádiumokban és sikerességgel – már megtörténtek, illetve a jövőben várhatóak, ezek pedig a magyar szöcskegér és az ürge.

ÁLLATMENTÉS ÉS -ELHELYEZÉS

A hazai állatkereteknek az eddig leírtakon felül nagyon jelentős szerepe van a hazai védett és fokozottan védett fajok mentésében (mentőközpont minősítéssel rendelkeznek), a természet egyes inváziós fajoktól történő mentésében, illetve az illegálisan tartott vagy csempészett állatok befogadásában, tartós elhelyezésében vagy akár az eredeti élőhelyre történő visszajuttatásában is a hazai és uniós jogszabályok, illetve nemzetközi egyezmények alapján.

Ebben a munkában még a hazai állatkeri közösségen belül is élen jár a FÁNK és a Szegedi Vadspark. A mi intézményünk éves szinten 2300-2700 mentett egyedeket fogad be. Ezt a munkát négy teljes állású, csak a mentőhelyen dolgozó kolléga végzi, de a teljes csapatban ott van még négy állatkeri állatorvos és két technikus, illetve további három állatápoló is. Utóbbiak a mentőmunkán kívül más állatkeri feladatokat is el látnak, de a munkájuknak egy jelentős része ezzel a tevékenységgel kapcsolatos.

Félreértés ne essék, az állatmentés állami feladat átvállalását jelenti, amelynek az anyagi hátterét a FÁNK teljes mértékben

Mentett vadmacskakölyök vizsgálata és kezelése – Burzuk László és dr. Sós Endre

saját erőforrásaiból fedezi. Többen vitatkozhatnak azzal, hogy a mentőmunka populációs szinten milyen hatással bír. Két dolgot azonban nemigen lehet vitatni. Az egyik, hogy a társadalom részéről elvárás egyes szervezetek felé, hogy ilyen tevékenységet folytassanak, de ehhez (legalábbis az ország legnagyobb részén) nincs sem megfelelő infrastruktúra, sem megfelelő szakembergárda, így az együttműködés itt is nélkülözhetetlen szempont. A másik, hogy olyan kiemelt fajok esetében is nagymértékben hozzájárulunk a mentőmunkához, amelyek kapcsán a bekerülési okok alapján valós természetvédelmi problémák feltérképezéséhez szolgáltatunk adatokat, és segítünk azok megoldásában is. Itt példaként említhető a korábbi parlagi sasos LIFE szerepvállalásunk, továbbá a jelenlegi aktivitásunk a mérgezések és egyéb, madarak ellen elkövetett bűncselekmények vonatkozásában, a kerecsensólyom állományát érintő veszélyek (áramütés, mérgezések, esetleges más állategészségügyi tényezők) megismerésében vagy nagyszámú fehér gólya ellátásában.

A mentőhelyünkre bekerült egyedek mindig egyfajta tükröt állítanak a faj hazai helyzetével kapcsolatban, ami mind cselekvési, mind kommunikációs szempontból kihasználható. Például az uhumérgezések kapcsán először a hozzánk bekerült egyedeknél lehetett bizonyítani a véralvadást gátló rágcsálsórt szerek rendszerszintű veszélyének a következményeit.

A mentőmunka során persze nemcsak madarak, hanem hüllők és emlősök is érkeznek hozzánk. Előbbieknél kiemelendő, hogy nagy számban fogadjuk a különböző idegenhonos ékszerteknősfajokat és ezekkel közeli rokon egyéb víziteknősöket, melyek közül egyesek áttelelhetnek, hazai körülmények között is szaporodhatnak, de elsősorban több szempontból is versenytársat jelentenek az őshonos mocsári teknősnek. Az emlősök vonatkozásában egyes gyakoribb fajokkal (denevérek, keleti sün, vörös mókus) találkozunk a legtöbbször, de a fokozottan védett vidrák és vadmacskák is ott vannak a védenceink között.

A FÁNK természetvédelmi tevékenységét még nagyon sok más példával lehetne illusztrálni, ebben az írásban inkább a hazai fajokra és az MME-vel való együttműködésre került a hangsúly. Eltökéltem dolgozunk azon, hogy a területen tevékenykedő összes szereplővel megmaradjon a jó együttműködésünk, mert a cél, a természet védelme azonos.

Sós Endre

FÁNK állategészségügyi és természetvédelmi igazgató, főállatorvos

Mentett keleti sün röntgenvizsgálata. Az állat altatott, rajta erős kullancsság is megfigyelhető (fotók: Sós Endre)

A daru újabb igazolt fészkelési adata 2024-ben a Marcal mentén

A daru magyarországi fészkelését illetően meglehetősen kevés irodalmi adat áll rendelkezésre, így minden újabb fészkelési adat fontos adalékként szolgál e ritka hazai fészkelő madárfaj esetében.

Ha történelmi léptékben vizsgáljuk a darufészkelések kérdését, akkor meg kell említenünk, hogy LUIGI FERDINANDO MARSIGLI olasz tudós a hat kötetből álló *Danubius Pannonico-Mysicus* című munka madarakkal foglalkozó ötödik kötetében (*De avibus circa aquas Danubii vagantibus, et ipsarum nidis*) már a 18. század első felében mint fészkelő fajt említi a darut, hasonlóan a FRIVALDSZKY JÁNOS *Aves Hungariae* című könyvében (1891) írottakhoz. Természetesen nem csak a fészkelés ténye fontos kérdés, hanem ezek gyakorisága is, és tény, hogy a 20. századot megelőző fészkelési gyakoriságot illetően megoszlanak a vélemények, ugyanis a nagy vízrendezések, lecsapolások előtti időszakokra vonatkozóan több szerző rendszeres fészkelőként említi e fajt a balatoni berekből, a Fertő melléki Hanságban, a Marcal árteréből, valamint a Sárrétekről. CHERNEL ISTVÁN 1903-ban azt írja, hogy „Magyarországon hajdanában mindenütt költött a daru ősmocsaraink járhatatlan birodalmában”, ugyanakkor SCHENK JAKAB szerint a háborítatlan, nagy kiterjedésű – fészkelésre egyébként potenciálisan alkalmas – élőhelyek elterjedésére sem lehetett gyakori fészkelő hazánkban, hiszen költési elterjedésének déli határvonalán terül el térségünk. Ez valóban így lehetett, hiszen e faj fészkelési elterjedésének határa a palearktikus faunartomány boreális és mérsékelt égövi régiójában Skandináviától és Északkelet-Európától Oroszországon (Indigirka, Kolima) át egészen a Távol-Keletig (Észak-Kína) húzódik, déli irányban Észak-Franciaország és Ukrajna vonalától viszont már csak szórványfészkelései ismertek.

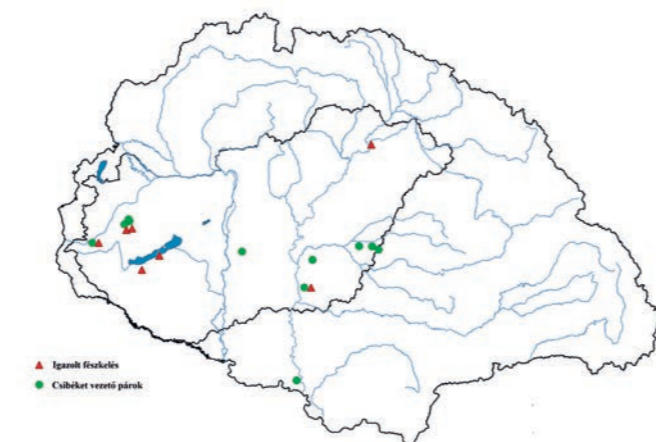
A 19. században az élőhelyvesztés következtében Európa egyes területeiről (Kelet-Anglia, Spanyolország, Olaszország, Görögország, Ausztria, Duna-delta) fészkelő állományai csaknem teljesen eltűntek. Az elmúlt négy évtizedben azonban a faj jellemző fészkelőterületein (Skandinávia, Lengyelország, a balti országok, Finnország, Ukrajna, Oroszország, Németország) költő populációi számottevően megerősödtek, sőt a fészkelési elterjedésének déli peremterületeiről számos újabb fészkelési adata ismert (Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Belgium, Szlovákia, Csehország), így Magyarországról is. A faj világállományát a BirdLife International legalább 113 ezer párra becsüli, amely 225-370 ezer ivarérett egyednek

fiókáikat kísérő darvak a Marcal mentén (fotó: Bende Attila)

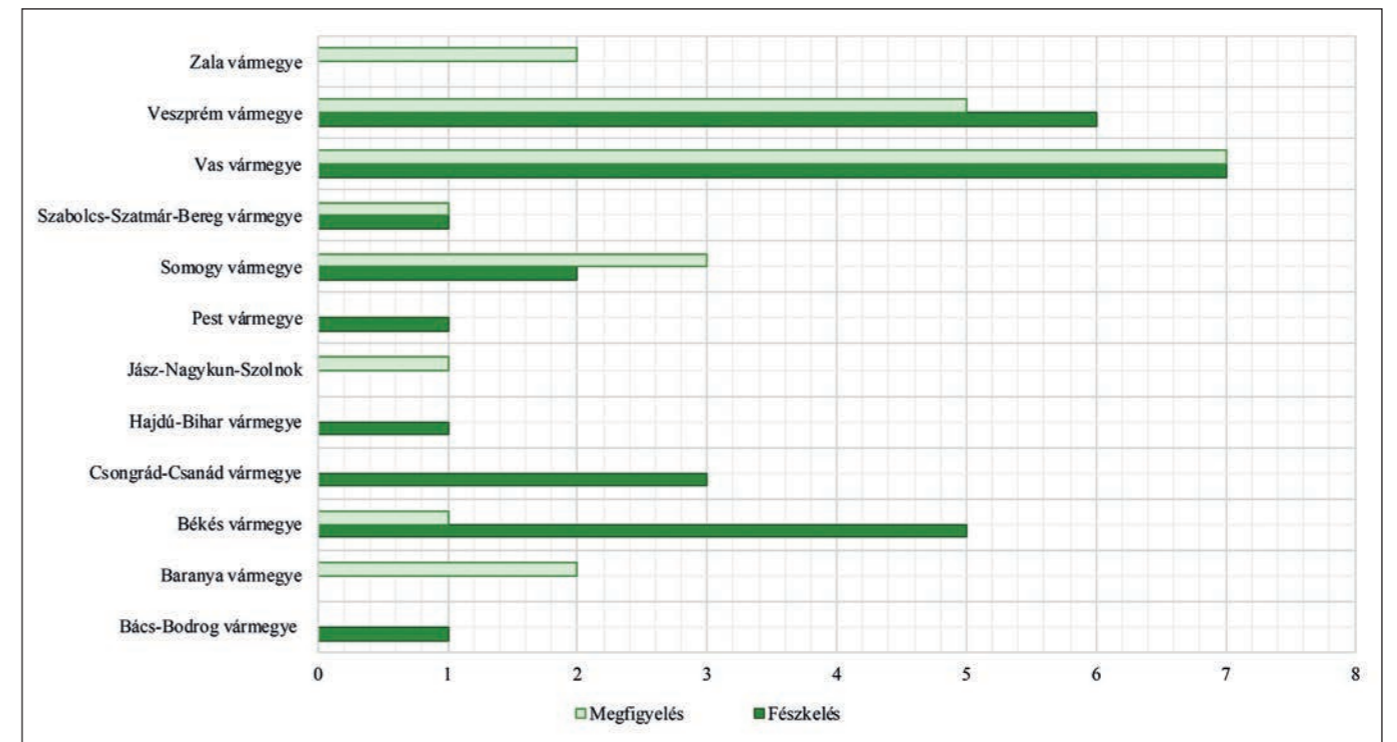
felel meg, a becslések szerint az európai fészkelő állomány nagysága 2019-re elérte a 140-150 ezer példányos állomány-nagyságot.

MAGYARORSZÁGI FÉSZKELÉSEK

A daru magyarországi fészkelései kapcsán leszögezhetjük, hogy bár mindenkor jelen volt hazánkban a fészkelő madárfajok sorában, ugyanakkor sohasem volt gyakori költő faj. A darvak nagyobb példányszámban jellemzően csak az őszi (szep-tember-november) és tavaszi (február-május) vonulásuk során figyelhetők meg térségünkben, jellemzően tiszántúli súlyponttal. A daru utolsó – a 2015-ös esztendőt megelőző – magyarországi fészkelési adata az 1910-es évekből Fonyód mellől, a Nagy-berekből származik, így igazi ornitológiai szenzáció volt a 2015-ös évi újabb hazai fészkelési megfigyelés, ezt követően pedig csaknem évente ismertek a faj költéséről szóló közlések. Ez az adatsor 2024-ben egy újabb fészkelési megfigyeléssel bővült. Egy öreg pár kísérte jól fejlett, csaknem anyányi fiókáját a Marcal mentén, Csögle település határában, ahol az óvatos

Igazolt darufészkelések és csibéket vezető párok adatai a Magyar Királyság és hazánk jelenlegi területén

A fészkelési időszakból ismert megfigyelések és a darufészkelések adatai vármegyéenként

szülők hamar eltűntek a csibével a magas növényzet takarásában, azonban sikerült lencsevégre kapni a családot.

A magyar ornitológiai szakirodalomban a 19. század közepétől egészen napjainkig közzétett darufészkelésre vonatkozó megfigyelési adatok az *Ornis Hungarica* (31 évf. 2. szám) című folyóiratban, valamint a *Magyar Vízivad Közlemények* (37. szám) hasábjain 2023-ban összegzésre és értékelésre kerültek. Sajnos a történelmi Magyarország területén regisztrált fészkelések zöme nem volt alkalmas az utóbbira, inkább néprajzi és történelmi tárgyú munkák nyomán ismertek a faj hazai fészkelési leírásai. Ennek ellenére e munkák áttekintése nem haszontalan, hiszen ezek révén megismerhetjük az egykori fészkelőhelyeket. Ilyen területként említették a 19. századból a Mosorini-mocsarakat (ma Mošorin, Szerbia), a Vajdaságból a Csurog vidékét, a Feketeügy-mocsarat Háromszék vármegyéből, valamint a Dráva torkolatvidékén Zenta és Törökbecse határát, továbbá a torontáli Duna mindkét partján elterülő ártereket.

Az értékelhető történelmi adatok összesítése alapján valóban egyértelmű, hogy a daru sohasem volt gyakori fészkelő faj Magyarországon, de eseti költési adatai 10 vármegyből ismertek, a 2015-ös évtől pedig rendszeresen fészkel Magyarország dunántúli térségében. A fészkelések szempontjából a Dunántúl régiója – balatoni Nagy-berek, Marcal-medence és a Rába-ártér – (57,1%) a legmeghatározóbb annak ellenére, hogy a vonulás során a vonuló madármennyiségekben erőteljes tiszántúli súlypont tapasztalható. Ugyanakkor ennek részese a fészkelések vonatkozásában alulmarad (35,7%) a Dunántúlhoz képest, a legkevesebb adat pedig a Duna–Tisza közéről származik (7,1%).

Az újabb fészkelési megfigyelések egyértelműen a faj világállományának megerősödésével hozhatók összefüggésbe, amelynek következtében a fészkelési elterjedési terület is kitoldódik déli és nyugati irányba, így a daru megjelenik történelmi fészkelőterületein hazánkban is. Az újabb hazai fészkelőterületek és a vonulás során preferált területek között erőteljes eltérés figyelhető meg. Ez azzal magyarázható, hogy míg a Tiszántúlon inkább a vonulás és éjszakázás szempontjából

preferált élőhelyek állnak nagy területi kiterjedésben rendelkezésre, addig a fészkelés szempontjából leginkább alkalmas habitátokat a Dunántúlon találják meg a fészkelő párok.

A fészkelési időszakban regisztrált megfigyelések az igazolt fészkelések adatainak területi megoszlásával szoros összefüggést mutatnak, tehát a fészkelési időszakban regisztrált megfigyelések súlypontja szintén a Dunántúl régiójára tehető (82,6%).

A fészkelési adatok megoszlásában az egyes régiók között nem csupán térbeli, hanem időbeli eltérés is tapasztalható, ugyanis a Duna–Tisza közéről és a Tiszántúlról származó fészkelési adatok néhány közlést leszámítva a 19. századból származnak, míg az elmúlt időszak fészkelési adatai Vas és Veszprém vármegyéhez köthetők.

A fészkelőhely (tengerszint feletti magasság: 83–192 méter) minden esetben nyílt, 25-30 centiméteres vízborítású, mocsaras terület volt. Az ismert 15 fészkelési adat közül csak három esetben ismerjük a fészkek fellelésének időpontját, amely alapján a faj magyarországi fészkelései április második felétől május közepéig terjedő időszakra tehető. A daru 2015 és 2024 között regisztrált, vélhetően teljes 13 fészkelője kéttojasos volt, amelyekből 1,7 fiókát neveltek fel a párok, ami több mint 80%-os túlélési sikernek felel meg. A predációra vonatkozóan egyetlen magyarországi adattal rendelkezünk csak, ugyanakkor az élőhelyvesztés, a zavarás hatása a 2014-es évtől idehaza is megfigyelhető jelenség, ami a faj további megtelepedési sikerét nagyban befolyásolja. Nagyobb fészkelő populáció megtelepedésére élőhelyfejlesztési beavatkozás hiányában bizonyosan nem számíthatunk, az élőhelyek jelenlegi állapotában egy-egy darupár évenkénti fészkelése prognosztizálható a Rába-ártér, valamint a Marcal-medence térségében, ahogy ez az idei évben is történt.

Bende Attila
Soproni Egyetem, Erdőmérnöki Kar,
Vadgazdálkodási és Vadbiológiai Intézet
bende.attila@uni-sopron.hu

MME

2024. július–szeptember

HÍREK

Az MME a 30 helyi csoport alkotta országos hálózat keretében végzi a legkiterjedtebb természetvédelmi és szemléletformáló munkát. Belépéskor tagjaink automatikusan a lakóhelyükhöz legközelebbi csoporthoz kerülnek, de természetesen lehetőség van a kérésnek megfelelő csoportba kerülésre is. A helyi csoport-hálózatról és programjairól az MME-honlap mme.hu > Szervezet > Helyi csoportok, és > Aktualitások oldalán, valamint a kezdőoldal Kiemelt hírek és Közlegő események rovataiban lehet tájékozódni. Amennyiben szeretne bekapcsolódni a csoportja munkájába, kérjük, vegye fel a kapcsolatot a helyi tisztviselőkkel, és iratkozzon fel a levelezőlistára is.

BÁCS-KISKUN MEGYEI HELYI CSOPORT

Ezúttal is a Kolon-tavi Madárvárta adott otthont az utánpótlás-tábornak július első hetében. A közel 40 résztvevőből álló csapat programjában a madárgyűrűzés, a madármegfigyelés, a növényismeret, a fotózás, valamint a kirándulás szerepelt. A tábor idén is az MME, a Baja Ifjúsági Természetvédelmi Egyesület (BITE), a Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság (KNPI), valamint a Kiskunsági Madárvédelmi Egyesület (KME) együttműködésében valósult meg.

Tagjaink és önkénteseink a KNPI szakembereivel közösen havi rendszerességgel végzik a Dunaföldvár–Baja, valamint a

Madarász sulifoglalkozás (fotó: Schneiderv Viktor)

Baja – déli országhatár közötti Duna-szakaszok vízimadár-monitoringját. Az országos kékvércse-szinkronszámlálások eredményeihez Bács-Kiskun vármegye jelentős számú éjszakázóhellyel és példánnyal járult hozzá, a szeptember közepi számlálás során 13 helyszínen összesen 2800 példányt észleltek a megfigyelők.

A hazai Duna-szakaszon az idei évben három nagyobb árhullám vonult le. Az ebből adódó sikeres halívás, valamint a kellő mennyiségű leapadó hullámtéri víztest együttes hatására

10 éve nem látott mértékű gázlómadár-gyülekezésnek és -vonulásnak lehettünk szemtanúi augusztusban és szeptemberben. A gemenci területen, Baja határában egy 220 példányból álló táplálkozó feketególya-csapatot is észleltünk augusztus végén. A fekete gólyák mellett számos gémféle is használta a táplálkozóhelyeket. A csapatokban levő színes gyűrűs madarak leolvasását is tagtársaink végezték, hasznos adatokat szolgáltatva a fajok őszi vonulásának megértéséhez.

Szeptembertől folytatódik a madarászisulizs sakkör a kunadaci Szent Margit Katolikus Általános Iskolában. A felső tagozatos diákok bevonásával zajló tematikus foglalkozások keretében a madárvilág sokszínűségén túlmenően az élőhelyek gazdagságáról, az egyes fajokat veszélyeztető tényezőkről, valamint a védelmük lehetőségeiről is képet kaphatnak a résztvevők.

Tamás Ádám, Schneider Viktor és Kalocsa Béla

BARANYA MEGYEI CSOPORT

Július, augusztus és szeptember hónapban is folytatódott a vörösvércse- és gyöngybagoly-költőládák ellenőrzése, így a kései első költések és a másodköltések fiókáira is gyűrű került. A vörös vércsénél szeptemberben az utolsó költés is befejeződött, de a gyöngybagolynál néhány esetben még októberi kirepülés várható. Előbbi fajnál rekordszámú, több mint 1100 fióka repült ki, és a gyöngybagolyoknál is várhatóan új rekord születik, több mint 600 kirepült fiókával. Július 21-én megkezdődött a XLIV. Sumonyi Nyár-őszi Madárgyűrűző Tábor, ahol szeptember végéig 73 faj több mint 6600 egyedére került gyűrű. Eddig már két, a táborra nézve új fajt (kuvik, haris) sikerült fogni. Emellett érdekesség volt egy füstű fecske x molnárfecske hibrid, amely már nem az első a tábor történetében. A tábor október 27-ig működik, majd december elejétől beindulnak heti rendszerességgel, hétfévente az etető melletti gyűrűzések. Több rendezvényen is megjelentünk önálló standdal, például a Pécsi Kísvasút születésnapján augusztus 20-án vagy az orfűi Akadálymentes Turizmus Napja rendezvényen. Köszönjük mindenkinek, aki valamilyen formában segítette a munkánkat! Aktuális programjainkról a 20/350-3946-os telefonszámon és a <https://www.facebook.com/mmebaranya> oldalunkon lehet tájékozódni.

Kiss János, irodavezető

BÜKKI HELYI CSOPORT

Ebben az évben 11. alkalommal rendeztük meg a Tiszalúci Gyűrűzőtábor július 27. – augusztus 11. között. Örömmel szolgál, hogy tagjaink évről évre szívesen jönnek segítő és érdeklődő szándékkal a gyűrűzőállomásra, akár több napra vagy egy teljes hétre is. A terület viszonylagos zavartalanságának és sokféle élőhelytípusának eredményeképpen számos madárfaj előfordul a környéken, melyek jelentős részére gyűrű került idén is. A tábor során 41 fajt gyűrűztünk, 155 visszafogás volt 1045 egyedből. Nem sikerült nagyszámú fecskét fogni, így 2023-hoz képest az összegyűjtés is kevesebb, cserébe viszont lett szlovák gyűrűs füstű fecskék. A tábor nem jöhetne létre engedéllyel rendelkező, gyűrűzésre vállalkozó tagtársaink nélkül. Köszönet illeti őket és azt a 72 főt, aki hozzájárult a tábor létrejöttéhez és zavartalan lezajlásához, továbbá azokat, akik érdeklődőként látogattak el hozzánk! A gyűrűzőállomáson minden hónapban zajlik a munka, a tábor mellett hétvégi gyűrűzéseket is tartunk. Így volt ez a nyári hónapokban is, többek közt júliusban volt a kilencedik és egyben az utolsó CES- (Constant Effort Sites – állandó ráfordítású) gyűrűzés, melynek teljesítése 10 naponkénti madárbefogást és -jelölést jelent a költési időszakban a madárpopulációkban végbemenő változások okainak feltárásáért.

Szitta Emese

CSONGRÁD MEGYEI HELYI CSOPORT

Az MME Szalakóta Látogatóközpontjában működő Fehér-tavi Ornitológiai Táborban a tavaszi, nyár eleji hétvégék CES-gyűrűzése után a korábbi években megszokott módon az Actio Hungarica (AH)-tábor többhetes folyamatos munkája ölelte fel a nyarat, amely során az országos füleskuvik-kutatásban is részt vettünk. A munkába más madárgyűrűző állomások vendég gyűrűzői is bekapcsolódtak, segítségüket ezúton is nagyon köszönjük! A lehetőséget természetesen a jövő évben is – igény szerint nem csak nyáron – biztosítjuk minden érdeklődő kollégának. A gyűrűzéseken a Szegedi Tudományegyetem hallgatói is részt vettek, akik nyári gyakorlatukat töltötték helyi csoportunknál.

Szeptember közepén a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság felkérésére a rendkívül népszerű Fehértó Napja ren-

Füleskuvik (fotó: Lovászi Péter)

A Szerencsejáték Zrt. munkatársai önkéntes munka közben (fotó: Verseczki Nikolett)

dezvényen vettünk részt kitelepüléssel Kardoskúton. A játékos foglalkozások megtartása mellett csapatunk egyik fő feladata az igazgatóság által meghirdetett természetismereti verseny egyik állomáshelyének biztosítása is volt. Szeptember végén a Szerencsejáték Zrt. szegedi értékesítési régiójának munkatársai látogattak el a Szalakóta Látogatóközpontba, ahol a reggeli madárgyűrűzési bemutatót követően – a megszervezett önkéntes nap keretein belül – madárgyűrűző állomásunk megépítésében vettek részt. Segítségüket ezúton is köszönjük! Szeptember 27-én került megrendezésre országos szintű Kutatók Éjszakája. Helyi csoportunk az SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Interaktív Természetismereti Tudástárának programjába (Tudástár Napja) kapcsolódott be a gyakorlati madárvédelem témakörében. A rendkívül népszerű eseményre számos diákcsoport és család látogatott el.

A 2024 júniusában elindult A pannon szikes gyepék madárvilágának megőrzése környezeti nevelés és önkéntes munka segítségével (HUSRB/23S/12/043) elnevezésű határ menti pályázat keretében kollégáink egy egész napos szakmai – terepi – napot szerveztek a Szerbiai Madártani és Madárvédelmi Egyesület munkatársainak, amelyet követően a szerb kollégák fogadták a magyar csapatot.

Aktuális programjainkról Facebook-oldalunkon (<https://www.facebook.com/mmeacsongrad>) vagy a +36/20 265-5638-as telefonszámunkon érdemes tájékozódni.

Verseczki Nikolett és Lovászi Péter

DOMBÓVÁRI HELYI CSOPORT

Kiemelkedően jó évet zártak a fehér gólyák Tolna vármegyében, ahol 2010 óta nem költött ennyi gólyapár. Júliusban 138 településen végeztünk gólyaszámlálást, 64-en volt fehér gólya. Az összeírt 304 fészék 42%-a volt foglalt. 128 gólyapárt, egy helyen pár nélküli fészékfoglalót találtunk. Fészékfoglalást 111 helyen villanyoszlopon, 9-en külön oszlopon, 7 esetben kéményen, 1 helyen váromon (Döbrököz) találtunk. Az öt körzet fészekenkénti fiókaátlaga 2,77, a sikeres költések átlaga 3,05 volt. Az utóbbi 10 év második legjobb szaporulata volt 2024-ben, utoljára 2013-ban volt az átlag 3 fióka felett. 2024-ben Grábóccon és Mőcsényben először találtunk költő párt. Tovább nőtt a gólyapárok száma Szakály, Bátaszék és Regőly településen. Az

2023-tól Tóth Dániel jelöli a fiatal gólyákat – Kaposzsekcső (fotó: Nagy Sándor)

egyres körzetek gólyaszaporulata utoljára 2013-ban volt ilyen magas és kiegyensúlyozott. A leggólyásabb települések megyénkben Regöly 15, Szakály 13 és Belecska 5 fészekkel. A vármegyei állomány közel egyharmada, 33 pár Regöly, Szakály és Belecska településeken él. A Kapos árterének ez a szakasza még őrzi eredetihez közeli állapotát, így ott terített asztal várja a gólyákat. A dombóvári és szekszárdi körzetben megfigyelhető csökkenésnek és stagnálásnak több oka van. Az egyik, hogy olyan kultúrnövények (kukorica, búza, napraforgó, repce) kerültek túlsúlyba a művelt területeken, melyek nem jelentenek a gólyának megfelelő vadászterületet a költési időszakban. Az elmúlt évek aszályai is kedvezőtlenül hatottak, mert tovább csökkent a vizes, mocsaras, lápos területek nagysága. A harmadik ok a beerdősülés, amely a Duna árteréhez közeli településeken érzékelhető. Emiatt a terület gólyaállománya 2003. évhez képest 84%-kal csökkent (2003/2024 adatainak összehasonlítása: Bata [14/4], Bogyzsló [12/3], Tolna [7/0], Pörboly [8/1], illetve a Kapos menti Dombóvár [14/1]). A 2003. évi 55 gólyapár helyett 2024-ben mindössze 9 párt (!) számoltunk az öt településen.

A felmérések kezdetétől nem volt ilyen alacsony a sikertelen költések száma vármegyénkben. Ennek is köszönhető, hogy a fiókaság magas lett a korábbi évekhez képest. Ugyan alacsony volt az ötfiókás fészkek száma (3), de alacsony volt az egyfiókás (4), illetve magas volt a három- és négyfiókás fészkeké (88). Az időjárás csak azokon a helyeken okozott pusztulást, ahol nagyobb viharok voltak. 2024-ben 365 fiatal és 257 öreg madár vonulásával számolhattunk megyénkben, ez a legmagasabb adat az utóbbi 20 évben.

Csoportunk a fehér gólya gyűrűzését 2010-ben kezdte el, az elmúlt 15 év alatt váltakozó sikerrel dolgoztunk, 2024-ig a jelölt fiókák száma 770 példány. A gólyafiókák gyűrűzését 2024-ben Kaposzsekcső, Dombóvár, Csoma, Kospula, Attala, Nagyberki településeken végeztük, és 20 fiókát gyűrűztünk. A gyűrűző 2010 és 2022 között Nagy Sándor volt, 2023-tól Tóth Dániel. 2010-ben 9, 2011-ben 32, 2012-ben 59, 2013-ban 126, 2014-ben 48, 2015-ben 76, 2016-ban 63, 2017-ben 74, 2018-ban 59, 2019-ben 49, 2020-ban 53, 2021-ben 40, 2022-ben 52, 2023-ban 10 fiókát jelöltünk. A megyei fehérgólya-felmérésben Molnár Norbert, Máté Attila, Péter Dávid, Gubacsi Mihály, Schurk László, Tóth István Zsolt, Nagy Tibor, dr. Kis Ernő, Nagy Sándor, a fiatal gólyák gyűrűzésében Tóth Dániel és Nagy Sándor vett részt. Köszönjük a munkájukat.

Nagy Sándor

JÁSZ-NAGYKUN-SZOLNOK MEGYEI HELYI CSOPORT

Július elején a Jászkarajenői puszták Natura 2000 területen az elmúlt években kialakított vércsetelepét és a környék odúit ellenőriztük, a gyűrűzést Sári Gergő, a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őre végezte. Rajtuk kívül

Egy a 16 meggyűrűzött kékvércse-fiókából (fotó: Szebeni Krisztina)

Az elkészült „kézműves” póló és boldog tulajdonosa, Mészáros Marci (fotó: Pálinkás Csaba János)

Nagy Gábor természetvédelmi őrtagársunk a Zagya folyó élővilágából mutat érdekességeket a gyerekeknek (fotó: Pálinkás Csaba János)

sikerült egy öreg hím kék vércsét is befogni műuival. Összesességében e napon 16 kékvércse-, 9 vörösvércse- és 7 szalakótafióka, 1, műuival fogott öreg kék vércse és 4 kotló fülcskuvik (egyikük ládában költött) kapott gyűrűt, igazolva, hogy érdemes volt ezzel a területtel foglalkoznunk.

A nyár folyamán helyi csoportunk hosszú idő után újra nyári tábort szervezett, augusztus 12–16. között Szolnokon Természetismereti Tábort hirdettünk a 9–12 éves korosztály részére. Az előre tervezett 20 fős létszám gyorsan betelt, így a hétfői napot 22, érdeklődő tekintetű gyermekkel kezdhettük el. A szolnokiak mellett érkeztek táborozók Szajból, Törökszentmiklósról, Besenyszögről és Töszegről is. A tábor célja a madarak mellett más állatcsoportok megismerése volt, a rovarok, halak és egyéb vízi élőlények bemutatásában dr. Tallósi Béla és Nagy Gábor, a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság természetvédelmi őrei voltak segítségünkre. Ezúton is tisztelettel köszönjük a nemzeti park hozzájárulását, hogy színesítették programunkat! Az egész heti hőség ellenére minden napra jutott érdekesség, például a madármegfigyelés során látott halászsas, amely egy traverz tetején fogyasztotta aznapi fogását, de a madárgyűrűzés során fogott 6 jégmadár is nagy örömet okozott. A természetismereti túrák, előadások, feladatok mellett a kézművesség, a barkácsolás is helyet kapott a tábor heti programjában. A gyerekek saját kezűleg készíthettek el egy-egy B odút, tobozbaglyocskát vagy épp az év madarával díszített kézműves pólójukat. A sikerre tekintettel reméljük, jövőre is meg tudunk szervezni egy hasonló tábort. Köszönet mindenkinek, aki részt vállalt a tábor előkészítésében, lebonyolításában.

Pálinkás Csaba János

KISALFÖLDI HELYI CSOPORT

Csoportunk életében a július a madarásztáborról szól. Idén ötödik alkalommal szerveztük meg a Fertő–Hanság Nemzeti Park Igazgatósággal (FHNPI) közösen a Fehértói Madarásztáborpótlás-táborunkat, emellett önkénteseink aktívan segítettek a Hansági Természetismereti Tábor munkáját is. A két hét alatt 54 gyermeket táboroztattunk a Fehértói Madárvártán, ahol főszerepet kapott a tudományos célú madárgyűrűzés. Több mint 50 madárfaj 820 példánya kapott ornitológiai jelölőgyűrűt. Olyan ritka madarakat is sikerült gyűrűzni, mint a parlagi pityer vagy az üstökösgém. A táborlakók megismerkedhettek a Fehér-tó növény- és állatvilágával, valamint éjszakai lepkebemutatón, kisméltóscsapdázáson, bagolyköpet-vizsgálaton

Homokpusztai odúellenőrzés. Balról jobbra Szombathelyi Máté, Szombathelyi Imre, Vigné Priznicz Tünde, Bodor Ádám, Antoni Gyula és Kis Márton (fotó: Víg Tibor)

Csoportkép a Fehértói Madarásztáborpótlás-tábor résztvevőiről (fotó: Szentmihályi Gábor)

A KFO-felmérőrcsapat 2024. szeptember 28-án (fotó: Zsidi István)

és denevérodú-készítésen vehettek részt. A kreatív munka jegyében saját madárszások és kerámiák készültek. A nyári tábor lehetőség ad arra, hogy helyi csoportunk önkéntesei találkozhassanak a tavaszi-nyári madárvédelmi munkák után. Július 27-én tartottuk helyicsoporthétfőnket, amikor a csoport vezetője köszönetet mondott a tagjainak nagyszerű munkájukért. A hónap során több, más szervezetek által szervezett gyermektáborban is jártunk, ahol bemutató madárgyűrűzést vagy madaras előadást, foglalkozást tartottunk. Emellett több önkéntesünk is részt vett a megye egyetlen ismert hamvasrétiheja-fészkelésének megfigyelésében és védelmében, segítve ezzel az FHNPI természetvédelmi őrszolgálatát. Páli község határában, gabonátáblában nevelte fel 4 fiókáját ez a fokozottan védett madárfaj. A gazdálkodóval egyeztetve a fészkek körül védőzónát jelöltünk ki, amelyet be is kerítettünk a fiókák védelme érdekében. Elvégeztük Győr-Moson-Sopron megye

gyurgyalag- és partifecske-felmérését is a korábbi évekhez hasonlóan. Az Actio Riparia program keretében idén nem tudunk partifecskéket jelölni, mert a kontrollterületen a nyári áradás akadályozta a munkát. A nyár folyamán folyamatosan ellenőriztük a homokpusztai, D-odúkból álló búbosbankatele-püntet, ahol 2024-ben 15 költést regisztráltunk 91 bankfióka kirepülésével. A telepen 22 nyaktekercs-, 9 seregély- és 39 széncinege-fióka is felnevelkedett.

Augusztusban a szigetközi és hansági ismert hattyúcsaládokat kerestük fel. A nemzeti parkkal már 10 éve folytatott hattyúgyűrűzési munka során vizsgáljuk a madarak vonulási szokásait, terület- és párhűségüket, valamint a fiókák túlélési rátáját. Az idei évben minden eddignél több, 169 hattyú lábára került jelölőgyűrű. Önkénteseink egész évben figyelemmel kísérik a megyei madarak mozgását a színes gyűrűs leolvasásokkal.

Szeptemberben folytattuk a középészültségű oszlopok felmérését (KFO). 2023-ra a megye teljes területén befejeztük ezt a munkát, tehát minden egyes oszlopnál járt terepi felmérő, ami az elmúlt öt évben több tízezer oszlopot jelent. Idén a korábbi időszakban madárvédelmi beruházással érintett szakaszokat jártuk be újra, azt vizsgálva, hogy megfelelő beavatkozást végzett-e az áramszolgáltató. Emellett több, korábban problémásnak talált szakaszt vizsgáltunk át a Rábaközben. Farád-Rábatamási és Szilsárkány-Szany térségében összesen 70 áramütött állatot találtunk 115 kilométernyi vezeték szakaszon. Sajnos 3 fehér gólya is áldozatul esett, köztük egy idei, Vas megyei, Csepregen gyűrűzött, kirepült fióka is. Az átalakított, madárbarát oszlopfejek jól vizsgáltak, ezeknél nem észleltünk elhullást. Vas megyében is besegítettünk a felmérésekben Répcelak, Nick és Csöngye térségében; 74 kilométeren 65 áramütött egyedre találtunk. Az adatokat a területileg illetékes Fertő-Hanság és Őrségi Nemzeti Park Igazgatóságok számára küldtük meg.

Bodor Ádám

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI HELYI CSOPORT

Számos faj- és élőhelyvédelmi programunk közül kiemelkedik kettő, mely láprétek megőrzésére irányul. A tatabányai Szigotya és a tatai nagyaggófű-termőhely természeti értékiért dolgozunk, végezzük és szervezzük az élőhelyfenntartó beavatkozásokat. Tatán tavaly eljutottunk oda, hogy lehet újra kaszálni. 2024. július derekán 1516 tő fokozottan védett nagy aggófűvet mértünk fel, és ebből 525 volt a virágzó tő. A terület nagy részén a sűrű és magas növényzet miatt a vegetatív töveket nehéz volt megtalálni. A tenyészidő sem volt a legalkalmasabb a faj számára. Kevés volt a virágzó tő, és azok is alacsony növésűek voltak, a terület viszont meghálálja a gondoskodást.

Az év sok-sok munkával zajlik a naszályi Ferencmajori Madárvártán. Számos fejlesztést, karbantartást végzünk el. Elkészült a bekötőút, új pallósort kapott a nádas-, illetve a 9 méteres lombkorona-hálóállás, majd felhúztuk a mobilház fölé az állagmegőrzést biztosító féltetőt. Októberben karitatív program keretében teljes körű lesz a karbantartás. Miért? November elején az EURING-konferenciának Tata és a Ferencmajori Madárvárta lesz a vendéglátója!

Naszályon július 13-án kezdetét vette a nyári-őszi madárgyűrűzési szezon. Mi mással indulhattunk, mint a IV. Ferencmajori Madarászutánpótlás-tábor egy hetével, majd ezt követően hat héten át, egészen augusztus 30-ig a klasszikus madarászattal dolgoztunk. Nagy volt a nyüzsgés a területen, 30 fiatal madarász az utánpótlás, míg 178 fő a klasszikus

Részlegesen albinó füstifecske (fotó: Szabó János)

madarászattal segítette a mindennapi munkát. Szeptember végéig 75 faj 7952 egyedét gyűrűztük meg, 8 külföldi – szlovák, lengyel, cseh és szlovén – visszafogásunk volt. A legizgalmasabb madár, egy majdnem teljesen hófehér füstifecske, melynek csak egy-két szárnytollán volt sötétebb szín, augusztus 12-én este, az utolsó hálóellenőrzés során került a hálóba. A protokoll szerinti madárgyűrűzés és csoportok fogadása egészen november 16-ig zajlik.

Tábori hangulát (fotó: Szabó János)

Teknősök arzenálja (fotó: Riezing Norbert)

Szeptember közepén a hideg, szeles, csapadékos időjárás Komárom-Esztergom vármegyét sem kerülte el. Nem maradtunk ki a fecskelyezetből sem, két nap során 77 esetben 400 molnár-, füstifecske és partifecske érdekében kellett cselekednünk, öt esetben szállítottuk a madarakat állatkertbe tartós elszállításra. A Tatabánya-Tata-Komárom-Almásfüzitő vonalon kaptuk a bejelentések többségét, de ezenfelül közel kéttucatnyi településen kellett megjelenünk.

A tatabányai Csónakázó-tó helyi jelentőségű védett természeti területen az utóbbi évtizedben sajnálatos módon elszaporodtak az idegenhonos inváziós teknősfajok. A március, április fordulóján elkezdett befogást szeptember végétől ősszel is folytatjuk. Őshonos hazai teknősfajunk, a mocsári teknős védelme érdekében úszó csapdákkal és varsakkal kifogjuk az idegenhonos teknősök egyedeit, és a Fővárosi Állat- és Növénykertbe szállítjuk. Szeptemberben 20 teknőst sikerült befogni. Külön érdekesség, hogy az elterjedt vörösfülű és sárgafülű ékszerteknős mellett számos más faj is előkerült. Többségük Észak-Amerikából származik – hieroglifás teknős, mississippi tarajosteknős, Nelson-ékszerteknős –, de kínai csikosteknős is előkerült.

Mindeközben, ahogy egész évben, mi, szervezők nagy lelkesedéssel készülünk a XXIV. Tatai Vadlúd Sokadalomra, november 30-ra. Mindenkit várunk az MME 50 éves születésnapjára záróeseményre Tatára!

A munkánkat és programjainkat a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal és a Száz Völgy Természetvédelmi Egyesülettel közösen szerveztük és valósítottuk meg. Köszönjük partnereink, támogatóink, segítőink lelkes munkáját!

Csonka Péter és Riezing Norbert

SOPRONI HELYI CSOPORT

A szünidőben általános iskolásoknak szervezett napközis tábor résztvevőinek tartottunk előadás-sorozatot Sopronban. A Deák téri iskolában megtartott foglalkozások az erdő élővilága, a ház körüli madárvédelmi lehetőségek és a Fertő-táj élővilága témáit dolgozták fel. Mekszikipusztán került megrendezésre augusztus utolsó hétvégéjén az idei Madarászfutam, amelynek mintegy 70 résztvevője háromfős csapatokban járta be a Fertő-táj élőhelyeit idehaza és az osztrák tófélen. Ehhez kapcsolódóan a kislilik-fajvédelmi terv véglegesítését célzó workshopra is sor került. Az MME megalapításának 50. évfordulójának rendezvényeihez kapcsolódóan ugyancsak Mekszikipusztán került sor az elnökség kihelyezett ülésére. Ez alkalomból bemutatta 50 éves működését és ennek eredményeit a Soproni Helyi Csoport és a Kisalföldi Helyi Csoport, amellyel szoros együttműködésben dolgozunk. Terepi program során

Emléktábla avatás (fotó: Hadarics Tibor)

Ullbert Zsófia előadást tart a gyerekeknek (fotó: helyi csoport archívum)

a vizesélőhely-rekonstrukciókat mutattuk be, a rendezvény zárásaként pedig a sarródi Kócsagvár falán a Fertő-Hanság Nemzeti Park együttműködésével felavattuk egyesületünk egykori alelnökének, dr. Kárpáti László emléktábláját.

Pellinger Attila

TISZAVASVÁRI HELYI CSOPORT

Zsiros Sándor tagtársunk a helyi csoport működési területén már közel 600 madárodút, költőládát kezel. Ezeknek a kihelyezésében, ellenőrzésében, készítésében több tagunk is segítséget nyújt. Nyílt odúellenőrzéseket is tartottunk, kiszámú résztvevővel. A 2024-es év több madárfaj esetében is rekordszámokat hozott. Ez annak fényében nem meglepő, hogy az idén mintegy 60 új odú is várta a régiék mellett a költeni szándékozó madarakat.

Első helyen a „kékségeinket” említiük. A szalakótákból 109, a kék vércséből 71 pár kezdett költésbe odúinkban. Nem mindegyikük költése sikerült, de a kirepült 343 szalakóta- és 168 kékvércse-fiatal így is nagyszerű eredmény, különösen annak ismeretében, hogy mindkét faj esetében 15 évvel előttről mindössze 3-5 párról volt tudomásunk a régióban. Külön öröm, hogy a szalakóták idén már ismerőseink Nyíregyháza-közel odúiban is megjelentek.

Legnagyobb számban a vörös vércsék kezdtek költésbe a ládáinkban, 169 párról volt tudomásunk idén. Ők több mint 600 fiókát reptettek ki.

Az utóbbi években jelentek meg a csókák költő fajként a területen, azóta folyamatosan nő a számuk. Idén már 37 pár kezdett költésbe. Jelenlétük nem csak öröm. Előszertettel takarítanak ki több vércseládát is, mielőtt az egyikbe fészket

A Wienerberger Zrt. tiszavasvári téglagyára is madárbarát munkahely lett. Balról jobbra: Kórik Norbert és Jobbik István (gyárigazgató), majd az aktivistáink, Nagy Csaba, Szabó Gitta és Király László (fotó: Nagy Csaba)

Több száz madárfióka kapott gyűrűt – a gyűrűző Petriláné Bartha Enikő, a létrán: Zsiros Sándor (fotó: Besztercei Andrea)

építenének. Az aljzat nélküli ládákban csökken a később érkező kék vércsék költési sikere. A vörös vércsüket ebből a szempontból nem kell féltetni, az ő fészekfoglalásuk megelőzi a csókákét.

Kuvikkal és gyöngybaglyokkal is egyre többször találkozunk ládáinkban, 10-10 költést figyeltünk meg. Kisebb számban füleskuvik-, macskabagoly-, erdei fülesbagoly- és búbosbankaköltéseket is ismertünk. Külön érdekesség, hogy több tagtársunk házánál, kertjében összesen 2-2 pár kuvik, erdei fülesbagoly, illetve 1 pár vörös vércse is sikeresen költött.

A seregélyek, cinegék, mezei verebek költéseinek az összesítésére nem futotta energiáinkból, de megnyugtató, hogy idén is nagy számban neveltek fiókákat odúinkban.

Egyéb területeken is igyekszünk aktívak lenni. Egyre több munkahelyet, oktatási intézményt sikerül bevonnunk a Madárbarát kert programba. Települési újságokban is rendszeresen jelennek meg írásaink, illetve a Hajdúnánási Televízióban is több alkalommal vettünk részt hosszabb beszélgetésen.

Zsiros Sándor

VAS MEGYEI HELYI CSOPORT

Július 8-án fejeztük be az állandó ráfordítású gyűrűzés (CES) idei programját a Tömördi Madárvártán: 25 faj 149 példányát gyűrűztük meg és 20 faj 51 visszafogását rögzítettük. A három legnagyobb számban gyűrűzött madárfaj a vörösbegy (35 pld.), a barátposzáta (31 pld.) és a csilpcsalpűzike (16 pld.) volt. A kezdetek (2004) óta idén gyűrűztük a legkevesebb madarat. Az utolsó CES-napon a Csányi Alapítvány a Gyermekéért természetismereti és idegen nyelvi táborának diákjai is részt vettek. Megismerkedtek a madárgyűrűzéssel, láttak közelről nagy fakopáncsot, hegyi fakuszt, kis poszátát, és botanikai ismereteiket is gyarapították. A foglalkozást Keszei Balázs, Bancsó Sándor és Illés Péter vezették.

Segítettünk a Madárbarát település mintaprojekt pályázatán nyertes Kissomlyón a madárvédelmi eszközök helyének kiválasztásában. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központja érdemesnek tartotta a *Cinege. Vasi Madártani Tájékoztató* köteteit arra, hogy elhelyezze REAL repozitóriuma REAL-J gyűjteményében. Az MTA Repozitóriuma az egyik legjelentősebb hazai digitális könyvtári archívum. Mind hazai, mind nemzetközi tekintetben jó láthatóságot biztosít az elhelyezett anyagoknak, és segíti a hosszú távú megőrzést.

A helyi csoportunk, az Őrségi Nemzet Park Igazgatóság, a gazdálkodó és az áramszolgáltató együttműködésével tavaly Vasegerszeg határában megvédett hamvasréthéja-fészkekből kirepült egyik gyűrűs fióka idén Csehországban fészkel. Ez a magyar gyűrűs hamvas réthéja első megkerülése Csehországban, a madarat Harsányi Krisztián gyűrűzte. Idén hasonló

Az MME Ifjúsági Tagozatának tagjai, Vágfalvi Simon, Mesteri Róza és Kovács Patrik madárgyűrűzés közben a Tömördi Madárvártán (fotó: Gyurácz József)

A Csányi Alapítvány táborának résztvevői Tömördön (fotó: Bancsó Sándor)

A Sárvári Gárdonyi Géza Általános Iskola diákjai a Tömördi Madárvártán (fotó: Gyurácz József)

összefogás keretében Náriai határában szervezték meg a faj fészkeinek védelmét a nemzeti park munkatársai.

A dr. Kóta András által koordinált idei fehérgólya-felmérés során 222 fészekben 188 pár költését követtük nyomon. A 155 sikeres párunknál 479 fióka kirepülését regisztráltuk. Ilyen sok pár és ilyen sok fióka már legalább 2013 óta nem volt a vármegyénkben! 23 vasi fészekben kezdte meg költését gyűrűt viselő gólya. A gyűrűzési adatok alapján ezek korátalag kicsivel több mint 6,5 év. A gyűrűs madarak átlagos kelési távolsága több mint 180 kilométer. A legidősebb madarunk 14 éves, egyben ő a távolsági rekorder is, légvonalban 481 kilométerre a mostani fészektől látta meg a napvilágot, Németországban.

Július 30-án 27. alkalommal indítottuk el a Tömördi Madárvárta nyári-őszi Actio Hungarica madárgyűrűzési programját, melynek állandó munkatársi feladatait idén is Göncz István látta el. Augusztusban a madárvárta működési területén lévő rétek természetvédelmi célú szárazítását idén is a nemescsói Jurisich Mezőgazdasági Zrt. közreműködésével valósítottuk meg. Augusztus-szeptemberben madárgyűrűzési bemutatókon fogadtunk óvodás és iskolás csoportokat a madárvártán. Ezúton is köszönet helyi csoportunk tagságának és más önkénteseknek is a programok sikeres megvalósításáért!

Gyurácz József

VESZPRÉM MEGYEI HELYI CSOPORT

Az ország keleti felében már – mondhatni – megszokott látvány a vártán kiülő szalakóta. Mindez a 80-as évek óta tartó gyakorlati védelemnek köszönhető. Valamikor a Dunántúlon is gyakori madár volt, a 60-as évek végén, 70-es évek elején Veszprém megyében még több ismert fészkelése volt.

Szalakóta-fészkelő (fotó: Móczár Balázs)

A fellelhető irt és iratlan adatok szerint, például dr. Tapfer Dezső és dr. Keve András (Zirc, 1978) *A Balaton-felvidék madárvilága* című monográfiájában a szalakótára vonatkozóan többek közt ez olvasható: „[...] Tapfer 1958, valamint 1968–1971 közötti években Balatonarács gyümölcsöseiben, valamint Balatonakali erdőszélén zöldküllő-odúban találta fészkelve [...]”. Névák László kollégánknak a szalakóta káli-medencei fészkelésével kapcsolatban gyermekkori-fiatalkori emlékei vannak: „A Kornyitavon és Ecséren a 13. századi templomrom mellett (ez a rész Révfülöp része) bizonyítottan költött a szalakóta a 60-as évek végén. Itt volt egy öreg jegenyenyársor, jó eséllyel ott lehettek számára fészkelésre megfelelő odúk.” A faj költő madárként a 80-as évekre a Dunántúl teljes területéről eltűnt. Azóta már sikeresen visszatelepült, növekvő példányszámú stabil állománya van főként Fejér vármegyében. Így várható volt további terjeszkedése nyugati irányban.

Helyi csoportunk önkéntesei, figyelemmel kísérve a populáció erősödését és a megfigyelések növekvő számát, 2023. június elején kezdtek védelmi munkába szalakótaodúk telepítésével. Először csak 6 költőládát helyeztünk ki egy szűkebb területre, majd október-november hónapokban még 10 költőládát sokkal jobban széthúzva a megfigyelések alapján alkalmasnak tartott területeken. Kíváncsian vártuk az idei szezont, de erre senki nem számított: a 16 ládában 5 szalakótafoglalás lett, ráadásul 3 költőláda ötfiókás fészkelővel! Ezzel szinte

Szalakótafióka-gyűrűzés. Balra Béres László, kalapban Forintos Ede, jobbra Kovács Attila (fotó: Móczár Balázs)

Szalakótafióka-gyűrűzés. Balra Mocsár Zoltán, hátul Druzbacky Ildikó, jobbra Széplaki Imre (fotó: Móczár Balázs)

berobbanva Veszprém vármegyébe, közel 50 év után újra költött a szalakóta. A fiókák gyűrűzésénél igyekeztünk az idősebb és a fiatalabb kollégáknak is lehetőséget biztosítani a fajjal való ismerkedésre, nosztalgiára. Egy-két vendéggel, de mindig kis létszámban végeztük a jelöléseket. Többünk most találkozott először a fajjal testközelből, ezért mindenkinek igazán nagy élményt jelentett. A fészkelő párokat figyelemmel kísérve kiderült, hogy 3 párnál is van gyűrűzött egyed. Befogás nélkül leolvasni sajnos nem sikerült egyet sem, azzal pedig most nem akartuk a költő párokat megzavarni. A kikelt 22 fiókából 19-et sikerült meggyűrűzni a kirepülés előtt. A foglalásokat tekintve elmondható, hogy a középfejszűségű oszlopokra telepített ládákat jobban preferálták a párok, mint az élő fára kihelyezettteket. Sajnos a szalakóta által kedvelt nyílt területek elég behatároltak az élő fa hiánya miatt. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósággal együttműködve olyan segítséget kaptunk, mellyel a későbbi odútelepítések biztosan elkerülhetik a magyar tarsza, a pannon gyík és a fűrészlábú szöcske élőhelyeit, mert rájuk veszélyt jelentené a vadászó szalakóták.

A foglalt odúk mind a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány munkáját dicsérik, ezért a következő 20 darabot mindjárt meg is rendeltük tőlük. Ősszel ezek telepítésével folytatódik a helyi csoport Szalakótavédelmi programja, majd nagy reményekkel

Tóth Boglárka és Béres István (fotó: Szabolcs Márton)

tekintünk a következő évre. Eltekintve a hosszas névsortól, ez-úton is szeretném megköszönni mindenkinek, aki aktívan részt vett akár a terepi munkában, akár a cikk megírásában.

Móczár Balázs

ZEMPLÉNI HELYI CSOPORT

Július 27-én az MME-t népszerűsítve standoltunk és kitűzőadományt gyűjtöttünk az Alsódobszai Hernádmenti Természetvédelmi, Kulturális és Sport Egyesület által szervezett XVII. Nyári túra és családi napon, Alsódobszán. Augusztus 19–25. között tartottuk helyi csoportunk életének legnépszerűbb eseményét, a madárgyűrűző táborunkat Boldogkőújfalui határában közel 40 résztvevővel és 33 fogott madárfaj 300 példányával. Az eddigi évekhez hasonlóan a legtöbb madár valamilyen vonuló poszáta volt. Legtöbbet, kerekén 100-at barátságosztát fogtunk, de akadt számos kis és mezei poszáta is. Szintén sok volt a vörösbegy, a kék és a szencinege. Ritkább fajok közül előkerült a kerti rozsdafarkú és a nagy fülemüle. Nagy meglepetés volt egy berki tücsökmadár fogása, mivel ez a faj vizes élőhelyekhez kötődik, itt azonban száraz hegylábi bokrosokon vonult át. A szerencsések találkozhattak a mindig népszerű nyaktekerccsel és őszapóval, utóbbiból egy 9 példányos csapatot fogtunk. Összesen 3 olyan madarat fogtunk vissza, amelyeket nem az ideai tábor alatt gyűrűztünk, 2 szencinegét tavaly ősszel, 1 citromsármányt pedig a tavalyi táborban gyűrűztünk.

Szabolcs Márton

MADÁRBARÁT TELEPÜLÉSEK ORSZÁGOS SZÖVETSÉGE (MATELOSZ)

Mit tesznek az önkormányzatok a madarak védelméért? A Matelosz felmérte, hogy mit tesznek a szervezetet alapító önkormányzatok a madarak védelméért. Kiderült, hogy ott, ahol van elkötelezett személy a település vezetésében, nagyon sok mindent tehetnek és tesznek is az élővilágért. Odúk és műfészkek mindenütt vannak, de a madárvédelmi eszközök kihelyezésénél sokkal továbbmennek: helyi védett területeket és vizes élőhelyeket létesítenek, odafigyelnek arra, hogy ameddig csak lehet, megőrizzék és gyógyítsák az idős fákat, vagy arra, hogy őshonos és a madaraknak táplálékot adó cserjéket telepítsenek. A 21 válaszadóból nyolcnál holtfákat is meghagynak a parkokban, ami természetvédelmi szempontból nagyon fontos, mert a holtfák valójában pezsegnek az élettől: odúlakó madaraknak, mókusoknak, peléknak, békáknak, rovaroknak adnak otthont és táplálékot. Több településen van vetett, ültetett méhlegelő, de ami az élővilág szempontjából ennél is kedvezőbb, az az, hogy 15 településen tudatosan hagynak ki egyes területeket a kaszálásból, fűnyírásból, így ott megmarad a természetes vegetáció. Hét önkormányzat a településkörnyéki gazdálkodókkal is együttműködik azért, hogy megóvják az élővilág sokféleségét a lakóhelyükön. A Matelosz az MME kezdeményezésére és támogatásával létrejött települési szövetség, amely felületet ad a tudásmegosztáshoz, és az önkormányzatokból egy egymást segítő közösséget hoz létre. További információ és csatlakozás: matelosz.hu.

Márta Krisztina

MATELOSZ

Egyesületünk főállású munkatársait a budapesti Központi Iroda koordinálja. Kollégáink jelentős része azonban nem itt, hanem országszerte elszórtan dolgozik. A fővárosban az ügyvezető igazgató, a természetvédelmi, a társadalmi kapcsolatokért felelős, a gazdasági és a helyi csoportok feladatait szervező osztályok kollégái tevékenykednek. Ehhez kapcsolódóan az MME szervezeti felépítéséről és a működésünket szabályozó dokumentumokról is tájékozódhat a honlapunkon (mme.hu > Szervezet).

LIFE SAKERROADS KERECSENSÓLYOM-VÉDELMI PROGRAM

Az Európai Unió által támogatott LIFE SakerRoads projekt arra törekszik, hogy a faj állománycsökkenését megállítsa, és az újra növekedésnek induljon az észak-alföldi régióban. Idén a projekt két mintaterületén, a Jászságban és a Hevesi-síkon 7 fészekaljban összesen 22 fiatal kerecsensólymot jelöltek meg műholdas nyomkövetővel az MME munkatársai. Az alig 10 grammos jeladók segítségével minden eddiginél pontosabb képet kaphatunk arról, hogy mi történik a fiatal sólymokkal, miután elhagyják a fészket, milyen veszélyekkel kell szembenézniük, és milyen pusztulási okok hatnak az állományra. A szeptember végi lapzártakor 10 madár volt még biztosan életben a jeladók adatai alapján: 3 tartózkodott Magyarországon, 3 Szerbiában, 2 Romániában, 1 Lengyelországban, 1 pedig Görögországban. 9 példány elpusztult, 3 madárról pedig hosszabb ideje nincs információ. Utóbbiak Oroszország és Ukrajna háborús övezetében tartózkodtak, ahol a GPS- és GMS-hálózatok zavarása miatt a jeladók nem tudják elküldeni az adataikat. Az elpusztult sólymok közül 7 példány Magyarországon, 1 Fehéroroszországban, 1 pedig Romániában került meg. 3-mal ragadozó végzett, további 3 éhezés miatti legyengülés áldozata lett, 1 példány áramütés, 2 egyed pedig eddig ismeretlen ok miatt

Jeladóval felszerelt kerecsensólyom-fiókák (fotó: Zvara Gábor)

pusztult el, ezek laboratóriumi vizsgálataiban azonban még jelenleg is zajlanak. A program másik újdonsága, hogy a nyomkövetők adatai alapján bajba került madarakat az MME méreg- és tetemkereső kutyás egysége azonnal megpróbálja megtalálni. Ez azért fontos, mert egyrészt így lehet arra esély, hogy esetleg még élve sikerüljön megtalálni egy bajba jutott madarat, másrészt pedig csak frissen megtalált tetemek alkalmasak a speciális állatorvosi vizsgálatokra. A 9 elpusztult kerecsensólym 6-ot Hella nevű keresőkutyánk talált meg. További részletek fotókkal és térképpel az MME honlapjának (mme.hu) kezdőoldalon, a hírfolyamban olvashatók.

Deák Gábor, Horváth Márton és Gócs Kata

CSATLAKOZZON ÖN IS AZ MME MADÁRBARÁT KERT PROGRAMJÁHOZ!

Országszerte már több mint tízezeren, köztük több mint kétezer óvoda és iskola regisztrált a 2002-ben indult programba.

Csatlakozás, részletek és az elismerő tábla megszerzésének feltételei az MME-honlapon találhatóak:

mme.hu > TERMÉSZETBARÁT > Madárbarát kert program

ÉRDEKES MADÁRMEGKERÜLÉSEK

szerkeszti: Karcza Zsolt és Lukács Katalin Odett

Az elmúlt időszakban a Madárgyűrűzési Központba beérkezett, kiegészített (gyűrűzési adattal együtt lezárt) megkerülésekből válogattunk. A külföldön gyűrűzött madarak adatainak kiegészítése rövidebb-hosszabb időt vesz igénybe, így jelen válogatásban is található néhány korábbi megkerülési adat, amelyeket az elmúlt hónapokban zártunk le. A gyűrűzők, megfigyelők, megtalálók vagy adatközlők nevét technikai okok miatt nem minden esetben és teljes terjedelemben tudjuk feltüntetni. A közölt eredmények tájékoztató jellegűek, és a 2024. szeptember végéig beérkezett adatok alapján készültek.

A madárfajok sorrendje – szerkesztési okok miatt – nem mindenhol követi az aktuális rendszertani sorrendet. Az MME-honlap mme.hu > Tudástár > Magyarország madarai oldalán az egyes madárfajok naprakész gyűrűzési eredményei böngészhetőek: gyűrűzési összesítések, a jelölési és a külföldi vonatkozású megkerülési helyek térképei, valamint a leggyakoribb kézrekerülési okok százalékos eloszlásdiagramjai. A térképeken a vonalak tájékoztató jellegűek, a gyűrűzési és megkerülési adatok helyét kötik össze, nem a madarak mozgását mutatják.

Amennyiben gyűrűs madarat, madártetemet, jelölőgyűrűt talál, fém- vagy színes gyűrűs madarat észlel, kérjük, értesítse a Madárgyűrűzési Központot a ringers@mme.hu e-mail-címen. Így a megkerülési adatok beépülhetnek a hazai madárgyűrűzési adatbankba, és a központ munkatársai a feldolgozás után elküldik önnek a gyűrűzési és megkerülési adatokat egy válaszlévlében.

HAVASI LILE

Németországban, Ulm közelében (Baden-Württemberg, Tobias Schwarz) figyeltek meg augusztus 20-án egy magyar gyűrűs havasi lilét. A madarat 2023 szeptemberében gyűrűzték a Hortobágyi Nemzeti Park területén (Hajdú-Bihar megye, Boros Emil), és a zászlós gyűrűjén lévő kód alapján sikerült azonosítani. Magyarországon ez a példány volt a harmadik

Fotó: Tobias Schwarz

jelölt havasi lile és közülük az első, ami megkerült külföldön. A nálunk csak kis számban átvonuló északi madárfaj a telet a mediterrán térségben tölti.

HAVASI PARTFUTÓ

2024. július 24-én egy magyar gyűrűs havasi partfutót figyeltek meg Riga határában, a Lielupe folyó torkolatánál. A madarat első éves korában gyűrűzték 2021. szeptember 21-én a Fertő-Hanság Nemzeti Parkban, a Mekszikópusztai Madárvártán (Győr-Sopron megye, Hadarics Tibor), majd egy héttel később a Tata melletti Réti-tavakon is megfigyelték (Komárom-Esztergom megye, Szabó Máté). Ez az első hazai gyűrűs havasi partfutó, amely megkerült Lettországon.

Az eddig Magyarországon megjelölt 5244 havasi partfutó közül 291 példány került meg külföldön, a legtöbb európai országban, legnagyobb részben a Kárpát-medencétől délnyugatra, valamint északra. Európán kívül 2, hazai gyűrűs példányt figyeltek meg, 1-et Cipruson és 1 példányt Algériában.

A havasi partfutó Magyarországon rendszeres átvonuló madárfaj. Hozzánk ősszel elsősorban a Baltikum felől érkeznek,

Fotó: Neta Perikone

és Délnyugat-Európába, a Földközi-tenger nyugati partvidékére, Európa és Északnyugat-Afrika atlanti-óceáni partvidékére vonulnak tovább. Tavasszal a fészkelőhelyekre vonuló madarak északi, északkeleti irányban szelik át a kontinenst.

SÁRGALÁBÚ SIRÁLY

A debreceni szeméttelen figyeltek meg 2024. augusztus elején egy albániai gyűrűs sárgalábú sirályt (Hajdú-Bihar megye, Papp Gábor). Ez az első albániai jelölésű nagy sirály, amely megkerült Magyarországon. A balkáni országban 2023-tól van gyűrűzés albániai jelölőgyűrűvel, így a későbbiekben több megkerülés várható innen. Szeptember elején a szombathelyi szeméttelen is megfigyeltek egy példányt (Vas

Fotó: Papp Gábor

megye, Kóta András). Mindkét madarat fiókorban gyűrűzték 2024. május végén az Adriai-tenger partján fekvő Divjaké-Karavasta Nemzeti Parkban. A madarak az ornitológiai fémgyűrű mellett színes jelölést is kaptak, ez alapján azonosították őket Magyarországon. A sárgalábú sirály elsősorban a mediterrán és atlanti-óceáni partvidékeken fészkel, télen nagy területeken kóborol, tengerpartokon, folyók mentén, gyakran szeméttelpeket felkeresve.

KIS KÁRÓKATONA

2024 nyarán 4, hazai gyűrűs kis kárókatont is megfigyeltek külföldön, 2-t Dél-Csehországban (České Budějovice közelében és Dél-Morvaországban), 2-t pedig Dél-Lengyelországban a Lublini, valamint az Alsó-sziléziai vajdaságban. Valamennyi

madarat 2024. május 16-án gyűrűzték fiókaként Csorna határában (Győr-Moson-Sopron megye, Csopják Tamás Viktor, György Előd, Pitó Andor). Korábban a Kárpát-medencén kívül nem kerültek meg hazai gyűrűs példányok.

Magyarországon eddig összesen 845 kiskárókatona-fiókat gyűrűzték, közülük 684 kapott zöld színű, kódos műanyag jelölőt is az ornitológiai fémgyűrű mellé. Korábban 7, gyűrűs madár került meg külföldön, a szomszédos országokban. Itthon eddig 2, szerbiai gyűrűs példány került meg. A kis kárókatona 1991 óta rendszeres fészkelő Magyarországon, rövid távú vonuló, a telet Délkelet-Európában tölti, de előfordul – főleg a fiatal madarak esetén – más irányú kóborlása is.

NAGY KÁRÓKATONA

Egy magyar gyűrűs nagy kárókatont figyeltek meg 2024. július közepén Németországban (Szászország, Ralf M. Schreyer).

Fotó: Ralf M. Schreyer

A madarat fióka korában gyűrűzték idén áprilisban a Csorna határában elterülő Oslí-Hanyban (Győr-Moson-Sopron megye, Tatai Sándor). Ez az első hazai jelölésű nagy kárókatona, amelyet a színes gyűrűje alapján azonosítottak Németországban. Korábban csak kézrekerülési adatok érkeztek innen, összesen 5, hazai gyűrűs kárókatona lelovásáról tudunk Németországban.

A Magyarországon eddig meggyűrűzött 2760 nagy kárókatona közül 89 került meg külföldön, a legtöbb a szomszédos országokban. A Kárpát-medencén kívül Csehországban (12 példány), Görögországban és Lengyelországban (13 pld.), Montenegróban és Németországban (6 pld.), Olaszországban (12 pld.) és Tunéziában (5 pld.) kerültek meg hazai gyűrűs nagy kárókatona, többségük vadászat következtében.

Magyarországon eddig összesen 469, külföldi gyűrűs nagy kárókatona került meg, többségében vadászat eredményeképp. Ezeket összesen 18 országban gyűrűzték, a legtöbbet, 136 példányt Észtországban, 69 példányt Finnországban, 63 példányt Szerbiában, 50 példányt Horvátországban, 37 példányt Svédországban és 33 példányt Lengyelországban.

A nagy kárókatona hazai állománya állandó, részben rövid távú vonuló, télen az időjárástól függően a folyók, tavak mentén húzódik délebbre. Az Észak-Európából a Kárpát-medencébe érkező vonulók mozgását szintén a táplálékinlátat és a fagyok befolyásolják.

KANALASGÉM

Egy olyan hazai gyűrűs kanalasgémot figyeltek meg 2024 augusztusában a Tömörkény melletti Csaj-tavon (Csongrád-Csanád megye, Pigniczki Csaba), amelyet ugyanitt gyűrűzték fiókaként 2004-ben (Halmos Gergő). Jelenleg ez a legidősebb, megkerült, gyűrűs kanalasgém a hazai madárgyűrűzési adatbankban. A him madarat a két évtized alatt összesen 72

Fotó: Pigniczki Csaba

alkalommal figyelték meg itthon és külföldön. Legtöbbször a dél-alföldi halastavakon és szikes tavakon került szem elé a március és szeptember közötti időszakokban. A határainkon túl Horvátországban és Olaszországban két-két alkalommal, valamint Tunéziában, a Boughrara-öböl környékén hat alkalommal azonosították a madarat.

Az Európai Madárgyűrűzési Szövetség (European Union for Bird Ringing, EURING) adatbankja alapján a legidősebb megkerült kanalasgém 41 évet élt (Hollandia). A kanalasgém hazai állományának legfontosabb telelőterülete Észak-Afrika partvidékén, a Gábeszi-öbölben található.

FEKETE GÓLYA

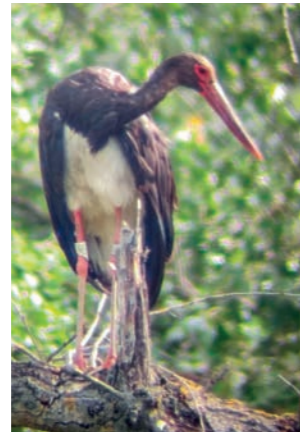
2024. augusztus elején figyelték meg Szolnok határában (Jász-Nagykun-Szolnok megye, Nagy Gábor) egy olyan hazai gyűrűs fekete gólyát, amelyet még 2003-ban gyűrűztek fióka korában Hercegszántó határában (Bács-Kiskun megye, Kalocsa Béla). A madár műanyag gyűrűje sajnos már töredezett, de bízunk benne, hogy a következő években is azonosítható lesz még, ha szem elé kerül. Jelenleg ez a legidősebb, megkerült, gyűrűs fekete gólya a hazai madárgyűrűzési adatbankban. A madarat eddigi élete során 13 alkalommal figyelték meg, leggyakrabban Szolnok környékén a Tisza menti területeken, valamint 2005-ben a tavaszi vonulása során Izraelben.

A fekete gólya hosszú távú vonuló, az európai állomány a telet Afrika szubtrópusi területein tölti. Ősszel nagy csapatai figyelhetők meg, amint fő vonulási csomópontjuk, a Boszporusz felett elhagyják Európát. Hazánkba korán, február végén, március elején érkezik, ősszel pedig augusztus végén, szeptemberben indul útnak Afrika felé.

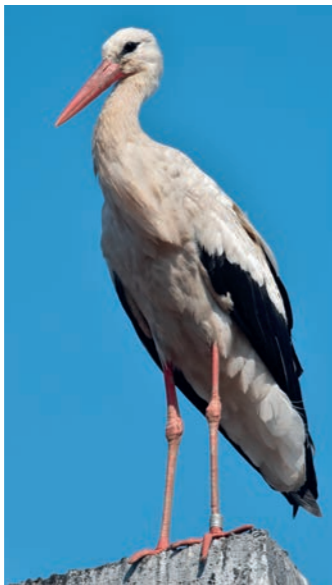
FEHÉR GÓLYA

Rábapatonán (Győr-Moson-Sopron megye, Pitó Andor) a fészke közelében fényképezték le azt a gyűrűs fehér gólyát, amelyet még 2003-ban fióka korában gyűrűztek Győr gyirmóti városrészében (Győr-Moson-Sopron megye, Pellingner Attila). A madár idén 5 fiókát nevelt, amelyeket – 200 óvodás és kisiskolás jelenlétében – az MME Kisalföldi Helyi Csoportjának madárgyűrűzői megjelöltek, és ekkor sikerült a gyűrűs szülőmadarat is lefényképezni. A megfigyelt gólyát 2006-ban már azonosították a településen fészkelés közben, nagy valószínűséggel azóta itt költ, de a gyűrűje csak most került ismét leolvasásra.

A magyar madárgyűrűzési adatbankban ez a második legidősebb olyan fehér

Fotó: Nagy Gábor

Fotó: Pitó Andor

gólya, amely megkerült, és ismert az életkora (21 éves), de az első, amit egészségesen, költésben figyelték meg. A legidősebb, megkerült, gyűrűs példányt Törökországban találták meg 2019 nyarán, az 34 évet élt (Madártávlat, 2019. téli szám). Az EURING-adatbank alapján a legidősebb, megkerült, gyűrűs fehér gólya 43 évet élt (Svájc).

A fehér gólyák a kirepülésüket követő harmadik vagy negyedik évben kezdenek költeni, addig a fiatal madaraknak csak egy része tér vissza Európába. A kirepült madaraknak csak egy része éri meg az ivarérettséget. Az első vonulás nagy próbatétel a tapasztalatlan, még nem elég erős madaraknak. A természetes elhullások mellett az elektromos távvezetékek és Afrikában a vadászat is tizedeli az állományt.

FÜLESKUVIK

Egy mesterséges fészekodúban költő, hazai gyűrűs füleskuvikot fogtak vissza 2024 júniusában Nagytarcsa határában (Pest megye, Jusztin Balázs). A madarat fióka korában jelölték 2016-ban, innen nem messze, Kerepes határában (Pest megye, Jusztin Balázs). Jelenleg ez a legidősebb, megkerült, ismert korú füleskuvik a hazai madárgyűrűzési adatbankban. Az EURING-adatbank alapján a legidősebb, megkerült, gyűrűs füleskuvik 13 éves volt (Olaszország). A füleskuvik a hazai fészkelő baglyok közül az egyetlen vonuló faj, a telet Afrika északi szubtrópusi területein tölti.

Fotó: Jusztin Balázs

HAMVAS RÉTIHÉJA

2024. július elején egy magyar gyűrűs, fészkelő, fiókákat nevelő hamvas rétihéját figyelték meg Csehországban (Közép-csehországi kerület, Jan Studecký). A madarat fióka korában gyűrűzték 2022 nyarán Vasegerszeg határában, egy gabonátáblában (Vas megye, Harsányi Krisztián). Ez az első, magyar gyűrűs példány, amely megkerült Csehországban.

A Magyarországon eddig meggyűrűzött közel 300 hamvas rétihéja közül 5 került meg külföldön, korábban 1-1 példány Horvátországban és Olaszországban, 2 példány Szlovákiában. Itthon eddig 12, külföldi gyűrűs madarat regisztrált a Madárgyűrűzési Központ, amelyek közül 5 lengyel, 3 olasz és 1-1 cseh, francia, német és szlovák gyűrűs volt. A hamvas rétihéja

Magyarországon ritka fészkelő. Hosszú távú vonuló, a telet Afrika szubtrópusi területein tölti.

KÉK VÉRCSE

2024. július közepén Szentes határában (Csongrád-Csanád megye, Csepregi Pál) egy olyan kék vércsét figyelték meg, amelyet 2009-ben fiókaként gyűrűztek Nagyér határában (Csongrád-Csanád megye, Fehérvári Péter). A madarat a műanyag gyűrűje alapján azonosították. Jelenleg ez a legidősebb, megkerült, gyűrűs kék vércse a hazai madárgyűrűzési adatbankban.

Fotó: Csepregi Pál

Magyarországon eddig közel 17 ezer kék vércsét jelöltek, legnagyobb részüket fióka korukban, 13 ezer példányt kapott az ornitológiai fémgűrű mellé színes, kódos gyűrűt is. Közülük 734 madarat figyelték meg és azonosítottak több mint 1200 esetben. Az MME Kékvércse-védelmi programja műholdas jeladók segítségével térképezte fel a kék vércsék vonulási és telelőterületeit. Az Eurázsia sztyeppterületein, füves pusztáin fészkelő kék vércse hosszú távú vonuló, a telet Délnyugat-Afrikában töltik.

SZÉNCINEGE

Május közepén egy magyar gyűrűs széncinege tetemét találták meg Oroszországban (Mariföld). A madarat első éves korában gyűrűzték 2023. október közepén Patakon (Nógrád megye, Lukács Katalin Odett). A hazai gyűrűzésű széncinegék közül jelenleg ez a példány került meg a jelölési helytől a legnagyobb távolságban (2117 kilométer). A madár feltehetően északkelet-európai származású, és az első vonulási útján került meg nálunk.

Magyarországon több mint 550 ezer széncinegét gyűrűztek, amelyek közül 124 került meg külföldön, leggyakrabban a szomszédos országokban. A Kárpát-medencén kívül Belaruszban, Bosznia-Hercegovinában, Csehországban, Horvát-

országban, Lengyelországban, Norvégiában, Olaszországban, Oroszországban, Szlovéniában és Ukrajnában kerültek meg magyar gyűrűs széncinegék. Magyarországon eddig 72, külföldi gyűrűs példány került meg, amelyek legnagyobb részét közép-európai országokban gyűrűzték.

A széncinege hazai állománya állandó vagy rövid távú vonuló. A Kárpát-medencébe Észak-, Északkelet-Európából érkeznek nagy számban széncinegék, és az időjárási viszonyoktól és táplálékellátottságtól függően mozognak a területen vagy húzódnak délebbre.

ÉNEKES NÁDIPOSZÁTA

Egy cseh gyűrűs énekes nádiposzátát fogtak vissza Patakon (Nógrád megye, Lukács Katalin Odett) 2024. augusztus 5-én hajnalban, amelyet előző nap, augusztus 4-én gyűrűztek Prágától északkeletre. A madár egy nap alatt legalább 410 kilométert tett meg. Nem tudhatjuk, hogy egy jelölt madár a gyűrűzés és visszafogás között eltelt időben merre jár, mennyi időt pihen egy-egy területen, és hogyan viselkedik. Erre csak a

folyamatos működésű jeladók által gyűjtött adatokból következtethetünk. De ha a gyűrűzés és visszafogás helye között nagy a távolság, és az eltelt idő rövid a két esemény között, akkor feltételezhetjük, hogy aktív vonulásban van a madár. A madárgyűrűzési adatbankban mindössze egy „gyorsabb” énekesmadár van, egy barátposzáta, amely egy nap alatt 427 kilométert tett meg Sopron és a horvátországi Vranai-tó között.

Magyarországon eddig 42, külföldi gyűrűs énekes nádi-poszáta került meg, amelyek közül a legtöbbet, 15 példányt Belgiumban gyűrűztek. A Kárpát-medencén kívül még Csehországban (7 pld.), Dániában (2 pld.), Franciaországban, Kenyában, Norvégiában és Svédországban (5 pld.) jelöltek nálunk megkerült énekes nádi-poszátákat. A faj hosszú távú vonuló, a telet Délkelet-Afrikában tölti. A Magyarországon átvonuló példányok északnyugat felől délkeleti irányban mozognak.

Fotó: Karcsa Zsolt

ÉRDEKES MADÁRFÉSZKELÉSEK

szerkeszti: Haraszthy László

17 TOJÁSBÓL ÁLLÓ GYÖNGYBAGOLYFÉSZKELJ

A hirdi római katolikus templom tornyába kihelyezett költőládában 2023-ban is költöttek a gyöngybagolyok. Az első költésük során 6 tojást raktak, de ebből csak 3 fióka kelt ki. Ezek közül az egyik elpusztult, így csak 2 fióka kirepülésének örülhettünk. A második költés viszont elképesztően alakult. Július 11-én még csak 7 tojásból kotlott a tojó, de a tojások száma július 27-re 14-re növekedett. Ekkor azt gondoltuk, hogy ez a végleges fészkelés, de a baglyok ránk cáfoltak. Augusztus 30-án a 9 kikelt fióka mellett még további 8 tojást találtunk. Ezek közül 4 tojás egy kupacban, 4 pedig szétszórva hevert a költőládában.

Fotók: Nagy Éva

Ezzel a baglyok feladták nekünk a leckét, mert sehogy sem jött ki a matek! A méretek alapján biztosra vehető, hogy a 2 legnagyobb fióka egymás után kelt ki, de utána valószínűleg bezápuolt a soron következő egy-két tojás, és azután kelt ki a harmadik fióka. Az utolsó 6 fióka esetében is a harmadik és a negyedik között megint lehetett egy-két terméketlen tojás. A bezápuolt tojások heverhettek szétszórva a költőládában, de

az előző ellenőrzés óta a tojó még rakott 3 tojást, így extra méretű fészkelés keletkezett. Feltételezzük, hogy a tojó változva két-három naponta rakta le a tojásokat, és az első fióka kikelésekor még nem volt teljes a fészkelés. A költőládát szeptember 8-án ellenőriztük újra. Ekkor már csak 6 záptojást és 7 fiókát találtunk. Szeptember 19-én a záptojásokat eltávolítottuk, és a 7 fiókát meggyűrűztük.

Bank László, Nagy Éva és Ron Serviss

300. BARÁZDABILLEGETŐ KÖLTÉSE FÖLDÖN

2024. május 21-én a Bácsborsódhoz tartozó Kövesmajorban végeztem gyöngybagolyköltés ellenőrzését. A rendszer-váltásig határőrállomásként funkcionáló, napjainkban pedig (elhanyagolt állapotban levő) mezőgazdasági telephelyként használt területen sétáltam át, amikor egy barázdabillegetőt ugrasztottam fel. A madár felhasogatott tűzifa mellé lerakott használt gumiabroncsok közeléből szállt fel. A felszállás helyét megnézve bukkantam rá a madár fészke, amelyben 4 to-

Fotó: Tamás Ádám

jást találtam. A földön elhelyezkedő fészkek két irányból védve voltak részben a gumiabroncs, részben pedig a földön szédobált hasábfáknak köszönhetően. A költési sikert később nem állt módomban ellenőrizni, de a telephelyet őrző személyzet elmondása szerint kirepültek a fiókák. A távozásom után a madár rövid időn belül visszaült a fészke, és folytatta a költést.

Tamás Ádám

300. Érdekes fészkelésekről szóló rovatunk a Madártávlat 2015. évi őszi számában indult. Azóta több mint 160 tagtársunk érdekes költésekről szóló cikkeket adott közre. Most egy jubileumhoz értünk, mert ebben a számban található a 300. érdekes fészkelésről szóló híradás. Gratulálunk Tamás Ádámnak, és köszönjük neki és mindenkinek az érdekes fészkelésekről szóló híradásokat. Várjuk a továbbiakat is! – Haraszthy László szerkesztő

FÜSTI FECSKE NEM SZOKVÁNYOS FÉSZKELÉSE

Egyik túrám során szomorúan tapasztaltam, hogy elbontottak egy szivattyúházat a Körös-gát mentén, melynek külső falán évek óta fészkeltek fecskék az eresz alatt. Ennek elle-

Fotók: Fehér József

nére láttam, hogy füstifecskek röpködnek ki-be az átereszen, zsilipaknákon. Bemásztam az átereszbe, és meglepetésemre fecskefészkeket pillantottam meg, benne a kifele tekingető kiscfeskékkel. Több korosztály is volt a helyszínen, akadtak olyanok, amik már kirepültek, de voltak még fészken ülők is. A szülők nagy igyekezettel hordták az enniavalót.

Fehér József

BAGOLY KONTRA VÉRCSE

A gyöngybagolyokkal kapcsolatban már több érdekes költést észleltünk. Most egy újabbról számolunk be, visszamenőleg, 2021-ből. A túronyi református templom tornyába kihelyezett költőládában ebben az évben költöttek utoljára a baglyok. A

Fotó: Viola Tankréd

tojó május 12-én 6 tojásból kotlott. Június 3-án 2 fióka már kikelt, és vártuk a többi kikelését is. Június 14-én újabb 2 fióka kikelését rögzítettük, viszont nem kis meglepetésünkre a fiókák mellett 2 vörösvércse-tojást is találtunk. Az ellenőrzések során a gyöngybagolytojó mindig a ládában tartózkodott, ezért feltételezzük, hogy megtúrta a vércse jelenlétét annak tojásrakása közben. A vércse magatartása viszont nehezen értelmezhető, hisz reménytelen vállalkozásnak tűnt, hogy a baglyok jelenlétében sikeres költése legyen. A ládát június 26-án ellenőriztük újra. Ekkorra a vércsetojások eltűntek, és a korábban kikelt bagolyfiókák már erősen tollasodtak. Gyűrűzésükre július 7-én került sor.

Bank László és Viola Tankréd

MANDARINRÉCE FÉSZKELÉSE NAGYCENKEN

2023 tavaszán több bejelentés is érkezett az Arany-patak nagycenki belterületi szakasza mentén, a Vám utca kerti tavain megjelenő mandarinrécepárról. A madarak napi rendszerességgel látogattak be az udvarokra, majd a nyár folyamán eltűntek. Idén tavasszal megismétlődött ugyanez, és ezúttal többször a Szent Imre utcában is felbukkantak, magam is láttam a párt néhány alkalommal. Ennek kapcsán kérdezősködni kezdtem, és kiderült, hogy tavaly láttak egy családot is az Arany-patakon 5-6 fiókával.

Fotó: Pellingner Attila

Idén május 4-én kora este kaptam egy telefonhívást, amely szerint egy helyi lakos a temetőkertben figyelt fel egy réceszaládra. A helyszínre sietve a sejtésem beigazolódott, egy mandarinréce-tojót találtam ott 15 fiókával. Egy alacsony kovácsoltvas kerítéssel körülvett síremléknél akadtak el, ott sikerült néhány gyenge minőségű fényképet készíteni telefonnal. Másnapra a család odébbállt, és azóta sem kaptam hírt felőlük. A faj nyugat-magyarországi előfordulásai szaporodnak, megtelepedésére több helyen is számítani lehet. Március végén és április elején számos bejelentés érkezett például a Görbehalom melletti tónál is megjelent mandarinrécekről.

Pellingner Attila

MOLNÁRFECSKE SZOKATLAN FÉSZKÉPÍTÉSE

Meszlen községben (Vas vármegye) egy parasztház tornácán évek óta költ egy háziorzsdafarkú-pár, melynek fészkeiből a fiókák 2024-ben is május közepén sikeresen kirepültek. Ezután egy molnárfecskepár a rozsdafarkúfészkekre elkezdte rárakni saját, sárból készült fészket (a tornác másik oldalán egyébként szintén évek óta van két aktív molnárfecskefészek). A molnárfecskek május 20. körül kezdtek odajárni. 24-én vált

egyértelművé, hogy építkeznek. Május 30-ára elkészült a fészük. Időközben egy további pár is elkezdett fészket építeni a tornác falára, a rozsfafarkúfészkekre építő pár pedig az általuk hordott friss sarat lopkodta, és azt beépítette saját fészkebe.

Bánhidi Péter

ÉRDEKES SZÉNCINEGEKÖLTÉSEK

Április 26-án reggel kimentem a szombathelyi Csónakázó-tóra, hogy reményeim szerint meg tudjam figyelni a már év eleje óta többször észlelt búbos cinegét. Rövid nézelődés után egy széncinegére lettem figyelmes, csőrében egy zöld hernyóval a vendéglőhöz közeli nyírfára szállt, majd leröppent a talajra. Gondoltam, gyűjt még egy kis elemőzsiát a fiókáknak, de legnagyobb meglepetésemre egy gyors mozdulattal eltűnt a földön lévő öntöttvas fedlap nyílásában. Megvártam, míg elmegy, majd óvatosan felemeltem a tetőt, amely alatt 7

Fotó: Háromszéki-Virág Fruzsina

iratozták. Eddig csak postaládákban való költésről olvastam, ez a doboz viszont sokkal keskenyebb kialakítású, mégis megfelelt a széncinegépár ízlésének. Pár hét múlva ismét arra jártam, már nem voltak ott, és a feliratot is eltávolították.

Háromszéki-Virág Fruzsina

SZÜRKE GÉMEK BELTERÜLETI FÉSZKELÉSE TATÁN

Tata városi piacától 30 méterre – az utca embere számára a növényzet miatt láthatatlanul – szürke gémekek költési kísérlete kezdődött 2024. február végén. A tatai Réti-tavakat évtizedek óta nem használják, ide települtek a gémekek. A város felőli töegység benövényesedett gátján, szürke nyár koronájában és csonkon három fészket építettek a madarak, és az egész

Fotó: Márkus Ferenc

költési szezonban aktívan tartották a területet. Jól hallható volt a fiókák és az etetés hangja. A gyorsan záródó, falszerű aljnövényzet és a zavarás elkerülése miatt tojás- és fiókaszámlálás nem történt. A környék ismert éjszakázó- és nappali pihenőhely, a teljesen kiszáradt nagy nyárfák száraz ágain csaknem mindig, az év minden szakában tartózkodnak szürke gémekek, nagy kócsagok, nyár végén és ősszel bakcsók is.

Márkus Ferenc

Fotó: Kelemen Tibor

teljesen kitollasodott fióka volt. Gyorsan készítettem pár fotót, és visszatettem a fedelet, mielőtt a szülők visszatértek volna. A fiókák sikeresen kirepültek. A tőlük 20 méterre lévő Töven-déglő falszigetelésébe zöld küllő által vájt üregben egy másik széncinegépár, további 50 méterre, nem tipikus élőhelyen, egy búbos cinege-pár is költött egy kikorhadt nyírfaaduban, melynek fiókái szintén sikeresen kirepültek.

Kelemen Tibor

SZÉNCINEGE KÖLTÉSE CSIKKTARTÓN

2024. május elején a lányaimmal Budapest 18. kerületében, a Szent Lőrinc sétányon egy társasház mellett sétáltunk. Amatőr madarászként a kerületi madárvilágot kiemelt figyelemmel kísérem, így állandóan éberem fülelek mindenhol. Most is felfigyeltem széncinege-fiókák hangjára. A hang forrását keresve meglepődve tapasztaltam, hogy az épület felé haladva egyre távolodom a fás-bokros résztől. Megdöbbenve vettem észre, hogy a fiókák hangja egy nyilvános dohányzóhelyen kihelyezett cigarettacsikk-gyűjtőből érkezik. Bekukkantottam, és valóban ott voltak, így gyorsan távoztunk, hogy az etetést ne zavarjuk. A lakók a madarak védelme érdekében a ládát fel is

VÖRÖSBEGY FÉSZKELÉSE HÁTIZSÁKBAN

1989 óta gyűrűzöm a madarakat a Gaja-patak árterében, a kertem végében. 2006 óta a CES-t is csinálom. 2019 augusztusára építettem egy cseréptető, faoszlopokon álló, nyitott épületet, amely a gyűrűzobázisom lett. A tartóoszlopra akasztottam fel a szükséges eszközöket: táskákban, zsákokban hálók, madzagok, cövekek, madártartó zsákok. 2024. június 8-án épp a hatodik CES-t csináltam, mikor fiókahangra lettem figyelmes. Kerestem, hogy honnan jön, de jó ideig nem találtam. Aztán

Fotó: Sipőcz László

egyszer mintha szinte csak 20 centiméterről hallottam volna. Találomra belenéztem az egyik hátizsákba, amelyben az akkor éppen nem használatos zsákok voltak. Meglepetten láttam, hogy oda építette fészket egy vörösbegy. A fészkből 6 fióka nézett rám. Meggyűrűztem őket, három nap múlva kirepültek. Július 6-án, az utolsó CES-napon az egyik fiatal vissza is fogtam.

Sipőcz László

ZÖLD MOHÁBÓL ÉPÍTETT ÉNEKESRIGÓ-FÉSZEK

2023. októberben, lombhullást követően találtunk egy teljes egészében mohából készült énekesrigó-fészket Patakon (Nógrád megye), a kertünkben, sűrű kőénybokros nehezen megközelíthető ágvillájában. Az előző évben ettől a fészektől nem messze, szintén a kőényesben egy teljesen mohából készült feketerigó-fészket találtunk a lombhullást követően. A kőényes alatti talajon sok helyen van kisebb-nagyobb mohaszőnyeg, így a kertünkben fészkelő madaraknak nem kell messzire mennie a fészkeanyagért. Az énekesrigó-fészket a

Fotó: Karcza Zsolt

szépsége és érdekessége, valamint a bokor tervezett visszavágása miatt levágtuk és az MME oktatási csoportjának adtuk a bemutató gyűjteménybe.

Lukács Katalin és Karcza Zsolt

MOLNÁRFECSKÉK SZOKATLANUL KÉSŐ KIREPÜLÉSEI

Korábban, a Madártani Tájékoztató 1992. január-júniusi számában már beszámoltam hasonló esetről, 1991. október 1-jén Karancslapujtón etető molnárfecskepárról és a fiókák október 2-ai kirepüléséről. A mostani megfigyelés 2023. szeptember 25-én Karancslapujtő központjában történt, a fogászati rendelő épületének bejárati ajtaja felett fiókait etető molnárfecskepárra lettem figyelmes. A főút mellett, eresz alá, 3,5 méter magasan épült fészkből kifejlett fiókák dugták ki a fejüket. Mivel ez már rendkívül kései fészkeknak számított, ezután mindennap ellenőriztem a lakottságát. Nagy meglepetésemre csak szeptember 29-én a reggeli órákban repültek ki. Délidőben csivitelve megjelent a 6 egyedből álló család, melyből 2 fióka rögtön berepült a fészkebe. Kis idő múlva az egyik szülő már hozta is számukra a táplálékot.

2023-ban még két helyen láttam késői fiókás molnárfecske-fészkeket. Karancslapujtőn a Honvéd utcában, családi ház eresze alatt, 5,5 méter magasan 97 fészkből álló kolónia található. Az idén is minden fészke foglalt volt. Szeptember 11-én az északi oldalon, ahol 71 fészke épült, még egyben tolas-kifejlett fiókaikat etették szorgalmasan a szülők. Szeptember 13-án a reggeli órákban repültek ki. A másik helyen, a Baksa-farmon a megüresedett molnárfecskefészkeket számoltam össze szeptember 15-én. A két lóistálló eresze alatt 3,5 méter és egy lakatlan öreg ház eresze alatt 5,5 méter magasan összesen 227 jó állapotú fészket jegyeztem fel. Meglepődve láttam, hogy az egyik istálló eresze alatt még két fészkeben etették a szülők a kifejlett fiókaikat. Az egyikből szeptember 20-án, a másikkól 22-én repültek ki.

Karancslapujtőn, a csaknem 3000 lakosú településen, felmerésem szerint a molnárfecskek száma feltűnően magas, 550-600 pár körüli lehet. A főút mellett egy régi építésű ház eresze alatt költési időben 74 lakott fészket számoltam meg, viszont 21, lyukas oldalú, üres fészket is láttam. A szomszéd elmondása szerint szajkó és harkály vágta ki az oldalát, és fosztotta ki a fészkeket az utóbbi évek során. Több évtizede „üzemel” ez a telep, egyes szakaszain csoportosan, „fürtökben” épültek a fészkek. A kolónia jövője azonban végveszélybe került, mivel a tető szerkezete beszakadt, ezért valószínűleg a ledőzerolás lesz az épület sorsa.

Rozgonyi Sándor

ÉRDEKES MADÁRMEGFIGYELÉSEK

szerkeszti: Hadarics Tibor

A következőkben rövid áttekintést szeretnénk nyújtani a 2024. július 1-től szeptember 30-ig terjedő időszak legérdekesebb hazai faunisztikai megfigyeléseiből. Az itt következő – Magyarországon jórészt nagyon ritkán előforduló – madárfajok adatainak nagy része a Nomenclator Bizottság által hitelesítendő, ez viszont a legtöbb esetben még nem történt meg, ezért az előfordulások pontos időpontjait nem közöljük.

JÚLIUS

Július elején egy zöld gyurgyalagot láttak és fényképeztek Tiszabura határában, Tiszagyenda és Pusztataskony között (J. Peeters, E. Peeters) **1** – az adat elfogadása esetén ez lesz a faj negyedik hazai előfordulása. A hónap első hetének végén Balatonfenyvesen (Kliment K.), a második hét elején pedig Szántódon (Gál L.) láttak egy-egy ékfarkú halfarkast. A május negyedik hetétől Borjád mellett tartózkodó öreg hím kis héját júniusban is többször látták ugyanott, utolsó megfigyelése július második hetében volt (Szántó B. és társai).

Ugyancsak július második hetében egy kenti csért láttak a Balatonon, a szántódi révnél (Gál L.). A hónap közepén egy berki nádiposztát fogtak és gyűrűztek Dávodon (Mórocz A. és társai) **2** – nyolcadik hazai előfordulás. Július negyedik hetében a Duna bajai szakaszán (1471 folyamkilométer) egy világos színváltozatú ékfarkú halfarkas (Mórocz A.) **3**, az Ásotthalom határában lévő Bogárczónál egy fakó keselyű (Dani Zs.), a Balatonon (Balatonfenyves) pedig 2 kenti csér (Monoki Á., Monoki H.) került szem elé.

Fotó: Jan Peeters

Fotó: Mórocz Attila

Fotó: Mórocz Attila

AUGUSZTUS

Augusztus második hetében, illetve a hónap közepén a Balaton többfelé is láttak kenti csérek: először Vonyarcvashegynél 1 (Gál Sz. és társai), Balatonfenyvesnél 4 (Fenyősi L., Tóth-Korcsmáros L.), majd Balatonfenyvesen 2 (Busa Á.), Csopaknál pedig 1 példány került szem elé (Forintos V.). Szintén a hónap második hetében Siófokon (Szabadisóstó) egy sötét színváltozatú ékfarkú halfarkast láttak (Péntek I.), majd a harmadik héten valószínűleg ugyanezt a madarat figyelték meg ugyanott (Péntek I. és mások), illetve Fonyód-Bélateleplenél is (Fenyősi L.). Augusztus közepén Fonyódligetnél egy, a víz felett nyugat felé repülő tojó pehelyrécét láttak (Sztrehárszki L. és társai). Augusztus végén egy fiatal laposcsőrű víztaposó került elő a fertőújlaki élőhely-rekonstrukciós terület Borsodi-dűlő nevű részén (Selmeczi-Kovács Á. és mások) **4**.

Fotó: Hadarics Tibor

SZEPTEMBER

A hónap legelején a Fertő és Hegykő között egy dél felé repülő fiatal ékfarkú halfarkast láttak (Cser Sz. és társai). Szeptember első napjaiban még többször látták a fertőújlaki Borsodi-dűlőben az ott augusztus végén feltűnt laposcsőrű víztaposót (Hadarics T. és mások). Szeptember első hetében a Tisza-tavon, Poroszló közelében egy öreg, világos színváltozatú ékfarkú halfarkas (Emri T.), Halászteleknél a Dunán szintén egy ékfarkú halfarkas (Pethő J., Zsoldos Cs.), a Biharugrai-halastavakon pedig 2 öreg kenti csér került szem elé (Benei B.). A hónap második hetében a Balatonon, a szántódi révnél láttak egy ékfarkú halfarkast (Gál L.). Szeptember közepén Kiskőrös határában (Meleg-halom-dűlő) egy öreg hím kucsmás posztát figyeltek meg, amely még több hétig ugyanott tartózkodott (Nyúl M. és mások) – a kucsmás posztának ez mindössze az ötödik előfordulási adata Magyarországon. Szeptember második felében az országban többfelé is feltűntek vándorfűzikék: a harmadik héten Vácon fogtak és gyűrűztek egyet (Dénes J.) **5**, majd 2 különböző példányt figyeltek meg Lajosmizsén, a Lukács-tónál és a református templom kertjében (Varga L. és társai), a negyedik héten pedig Patakon (Lukács K. O., Karcza Zs.) **6** és Rádon (Dénes J.) gyűrűztek egy-egy példányt. A hónap negyedik hetében a kardoskúti Fehér-tavon (Vasas A., Kaczkó Á.), illetve a fertőújlaki Nyéki-szálláson tűnt fel egy fekete szárnyú székcicsér (Balaskó Zs. és mások) **7**. Szeptember utolsó hetében a szántódi révnél egy kenti cséret (Ölvedi Sz. Gy.), valamint több alkalommal egy sötét színváltozatú ékfarkú halfarkast láttak (Borbély K.; Dobay O. és társai; Rajna T., Borbély K.; Magyar P. és társai) **8 9 10**. A hónap utolsó napján egy indiai lúd került szem elé a fertőújlaki Nyéki-szálláson (R. Schnürmacher).

Fotó: Dénes János

Fotó: Lukács Karaljn Odett

Fotó: Szeleczsei István

Fotó: Rajna Tamás

Fotó: Rajna Tamás

Fotó: Magyar Péter

Köszönet illeti a madarak megfigyelőit, hogy adataikat közkinccsé tették. Kérjük, hogy – amennyiben eddig még nem kerítették erre sort – a megfigyelések részletes dokumentációját mielőbb juttassák el a Nomenclator Bizottság titkárához (Gál Szabolcs, e-mail: nomenclator@birding.hu). Az itt felsorolt adatok nagyrészt az érdekes megfigyeléseket közlétező www.birding.hu, illetve a www.rarebirds.hu internetes oldalakról származnak.

2024. tél CSIPOGÓ

HARC A TÚLÉLÉSÉRT: DÖGEVŐK A LÁTHATÁRON

Amikor megérkeznek a hatalmas sasok egy tetemhez, a kisebb madarak félrehúzódnak. Ahogy fogy a táplálék, ádáz harc kezdődik az utolsó cafatokért.

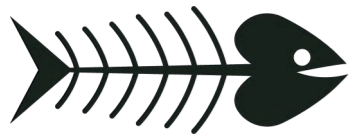
parlagi sasok összecsapása

Teszteld tudásod ragadozó madarakon!
FELISMERED ŐKET?

Ha még nem múltál el 14 éves, játssz velünk!

ELŐZŐ SZÁMUNK NYERTESE:

Szokolczay-Vrábel Gergely, 13 év

DÖGEVŐK

Az elpusztult állatok tetemei nemcsak a dögevők és a ragadozók, hanem a varjúfélék, sirályok, sőt az énekesmadarak számára is fontos táplálékforrást jelentenek. Gyakran a túlélésük múlik rajta.

A ragadozómérgezéseket állati tetemekben elhelyezett mérgekkel követik el, az ezekkel táplálkozó madarak, emlősök, rovarok százait, ezreit sodorva veszélybe. Ezek a bűncselekmények akár a kipusztulás szélére is sodorhatnak fajokat.

A mérgezés olyankor is megtörténhet, amikor a madarak rágcsálóirtó szert fogyasztó rágcsálókat fognak.

A mérgezett tetemek a kerecsensólymokat is veszélyeztetik: előfordul ugyanis, hogy az ínségesebb időszakokban a kerecsenek falatokat vesznek el a tetemeken táplálkozó többi ragadozó madártól.

HASONLÍTSD ÖSSZE!

APRÓ, DE TÁVOLRA IS ÉLESEN LÁTÓ SZEMEK A TETEMEK FELTÉRKÉPEZÉSÉHEZ

A fakó keselyű valódi dögevő, azaz kizárólag elhullott állatokból táplálkozik.

A kerecsensólyom elsősorban élő állatokat zsákmányol.

ERŐS TÉPŐCSŐR

NAGY SZEMEK ÉS KIVÁLÓ TÉRLÁTÁS A VADÁSZATHOZ

FINOM TÉPŐCSŐR

Tartalom, szerkesztés, illusztráció:

Talpalatnyi Vadon

Természetmegőrzési Alapítvány

Fotók: Bajor Zoltán, Bagyura János, Balla Dániel, Bálint Pál, Jarkko Järvinen, Kovács András, Kovács Imre, Máté Bence, Mészáros József, Oláh Zoltán, Orbán Zoltán

TE FELISMERED A NAPPALI
RAGADOZÓ MADARAKAT?

TESZTELD TUDÁSOD!

A madarak nevét írd a kép mellé, fotózd le az oldalt, és küldd el nekünk! Figyeld meg a jellegzetes bélyegeket, használj madárhatározót, ha szükséges!

**Megoldásodat
2024. december 10-ig
várjuk ide:
csipogo@mme.hu.**

A megfejtés beküldői hozzájárulnak
nevük és életkoruk közléséhez.

Megjelent a **MAGYARORSZÁG HARKÁLYAI** hiánypótló könyv!

– Ideális karácsonyi ajándék is lehet madarász családtagoknak, ismerősöknek –

2024 novemberében jelent meg az MME kiadásában a Magyarország harkályai című könyv.

A kerekén 500 oldalas kötet mind a kilenc hazai harkályfajt részletesen bemutatja. A kötetben számos további érdekes fejezet is megtalálható a harkályok öslénytanától az egyes fajokat leíró kutatók bemutatásáig terjedően.

A kötet sok fényképpel és ábrákkal segíti az egyes témák könnyebb megértését. A 24 szerző többsége az MME Harkályvédelmi Szakosztályának szakértői közül került ki.

**MAGYARORSZÁG
HARKÁLYAI**

Szerkesztette: Gorman Gerard és Haraszthy László

**A kötet kizárólag az MME
Boltban vásárolható meg
11 000 Ft-os áron.**

NO

ATC/STC

SWAROVSKI
OPTIK

SEE THE UNSEEN